

ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิต บทบาทและคุณค่าที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง
บ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก¹

A reflection on the way of life roles and values that appears in the Red Karen folk tales

Ban Puter ,Mae Ku Sub-district, Mae Sot District, Tak Province

ธมน ต๊ะสุ / Thamon Tasu

สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์² /Supatra Boonpanyarote

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์³ /Sowalak Anantasant

สนั่น รัตนะ⁴ / Sanan Rattana

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อรวบรวมนิทานและวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตกะเหรี่ยงแดงบ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ยังเล่ากันอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2562 และ 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จากการศึกษาพบว่า ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่ มีวิถีชีวิตเรียบง่ายเน้นการพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งรอบตัว 2) ภาพสะท้อนด้านคุณธรรมจริยธรรม จะแฝงไปด้วยคุณธรรมที่เป็นค่านิยมพื้นฐานของชาวกะเหรี่ยง 3) ภาพสะท้อนด้านพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ ที่จะนำมาเปรียบเทียบผ่านลักษณะนิสัยของตัวละคร 4) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และ 5) ภาพสะท้อนด้านวิธีการควบคุมสังคม

บทบาทของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู้เต๋อที่พบ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี 2) บทบาทด้านการช่วยคลี่คลายอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของมนุษย์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

นักศึกษาลูกศรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Graduate Student, Thai Studies Program, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University E-mail : warittha.tasu025@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาครุศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail : supatra.b@rumail.ru.ac.th

³ รองศาสตราจารย์และบรรณาธิการสารานุกรมวรรณคดีไทย ราชบัณฑิตยสภา โทร. 0896678366

⁴ ราชบัณฑิต สาขาจิตรกรรม โทร. 0814558320

* Manuscript received December 27, 2021; revised February 25, 2022 and accepted March 30, 2022

3) บทบาทด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 4) บทบาทด้านการศึกษา 5) บทบาทด้านความบันเทิง และ 6) บทบาทด้านการอธิบายที่มาของกลุ่มชนและพฤติกรรมของคนในสังคม การศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้าน ปู่เต๋อยังทำให้ทราบว่านิทานมีคุณค่าต่อสังคมกะเหรี่ยง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านความบันเทิง 2) คุณค่าด้านภูมิปัญญา และ 3) คุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม จากภาพสะท้อนวิถีชีวิต บทบาทและคุณค่า ที่พบในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อย ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่ายังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าและธรรมชาติ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อยก็มีการปรับตัวให้รับกับวัฒนธรรมภายนอกหลายด้านทั้งการแต่งกาย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำการเกษตรและการใช้ภาษา เป็นต้น

คำสำคัญ : กะเหรี่ยงแดง , ยางแดง , นิทานพื้นบ้าน

Abstract

This article is part of the thesis on A study of the reflection on the way of life roles and values that appeared in the Red Karen folk tales, Ban Puter, Mae Ku Sub-district, Mae Sot District, Tak Province. Master of Arts Thesis in Thai Studies, Ramkhamhaeng University. This study of the reflection on the way of life appeared in the Red Karen (called Karen Daeng in Thailand) folk tales about Ban Puter Mae Ku Sub- district Mae Sot District ,Tak Thailand. This time, the researcher has two purposes are 1) To collect stories and analyze reflections on the way of life of the Red Karen Ban Puter, Mae Ku Sub- district Mae Sot District, Tak Province, which are still told during the year 2017-2019 and 2) Red Karen folk at Ban Puter Mae Ku Subdistrict Mae Sot District, Tak

Province found that the reflections of the way of life appearing in the story can be divided into 5 areas: 1) The reflection of life that focus and on being dependent the nature and surroundings 2) Reflection on morality and ethics It is hidden by virtue that is the basic values of the Karen. 3) Reflection on behavior that is not accepted by society that will be compared through the character traits. 4) Reflections on beliefs which is related to the supernatural and 5) reflection how to control society.

The role of the Red Karen folk tales, Ban Puter, is divided into 6 areas are 1) the role of unity 2) the role of helping relieve emotional suppression and frustration of human beings 3) the role of moral and ethical instillation 4) Role in education 5) Role in entertainment and 6) Role in explaining the origin of people and the behavior of people in society.

The study of the Red Karen folk tales at Ban Puter also revealed that the tales were of value to the Karen society. It is divided into 3 areas are 1) entertainment value 2) wisdom value and 3) moral and ethical value from a way of life reflection roles and values was found in the Red Karen folk tales, Ban

Puter Mae Ku Sub-district Mae Sot District, Tak Province. It was found that there was still a way of life that retained its own ethnic identity. In particular, it is a way of life that is tied to the forest and nature but when society changed rapidly, Red Karen Ban Puter had adapted to many aspects of the external culture, including dress. The introduction of technology in agriculture and the use of language and etc.

Keywords : Red Karen, Yng daeng, Folk tales

บทนำ

นิทานพื้นบ้านเป็นข้อมูลคติชนที่ปรากฏอยู่ในสังคมทุกแห่งที่มีการสื่อสารกันด้วยภาษา เป็นการเล่าเรื่องราวสืบต่อกันมาโดยใช้ภาษาร้อยแก้ว มีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและไม่รู้ว่าผู้เล่าเรื่องคนแรกคือใคร แต่เมื่อใดที่มีการเล่าผู้เล่ามักจะแทรกประสบการณ์ของตนลงไปด้วย ทำให้เนื้อเรื่องและรายละเอียดเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของผู้เล่านิทานพื้นบ้านจึงมีบทบาทต่อสังคมในด้านการบันทึกให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านการอบรมศึกษาให้ความรู้โดยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรม จารีต รวมทั้งข้อห้ามของสังคมไปยังรุ่นลูกหลาน อีกทั้งยังสะท้อนสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งอาจแสดงทัศนะผ่านตัวละคร การดำเนินเรื่อง ฉาก หรืออาจแฝงอยู่ในข้อคิดของนิทาน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2561) อธิบายเกี่ยวกับจุดประสงค์ของนิทานพื้นบ้านว่าการเล่านิทานมีจุดประสงค์หลักคือการให้ความบันเทิง สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังบันทึกสภาพสังคมกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เล่าสืบต่อกันมา จึงอาจกล่าวได้ว่านิทานพื้นบ้านเป็นผลผลิตทางปัญญาของมนุษย์ที่สืบทอดด้วยการเล่าและการจดบันทึก มีบทบาทในการควบคุมสังคมและอบรมจริยธรรมในคราวเดียวกัน นิทานพื้นบ้านจึงมีคุณค่าและเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในการอธิบายการมีตัวตนของกลุ่มชนใดกลุ่มหนึ่งซึ่งช่วยให้คนในสังคมนั้นเกิดความเข้มแข็งอันเกิดจากความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากข้างต้นผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงความสำคัญของนิทานพื้นบ้านที่มีต่อสังคมคือเป็นเครื่องสะท้อนวิถีชีวิตเช่น การประกอบอาชีพ เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งกาย การประกอบพิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ที่ถูกสอดแทรกอยู่ในนิทาน นิทานบางเรื่องเปรียบเสมือนหนังสือที่จดบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่แม้ไม่ได้กล่าวโดยตรงแต่ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิทานได้ อีกทั้งนิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความภาคภูมิใจให้คนในท้องถิ่นและถูกนำมาใช้เพิ่มความน่าสนใจในบริบทของการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการศึกษานิทานพื้นบ้าน

“กะเหรี่ยงแดง” เป็นหนึ่งในเผ่ากะเหรี่ยงที่มีวิถีชีวิตน่าสนใจ มีวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อที่มีอัตลักษณ์ชาวเหนือหรือชาวล้านนาและชาวไทยใหญ่ก็เรียกกะเหรี่ยงพวกนี้ว่ายางแดงด้วย บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2545) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะและวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแดงไว้ในหนังสือ “ชาวเขาในไทย” ว่าเหตุที่ชาวเหนือและชาวไทยใหญ่เรียกกะเหรี่ยงแดงว่า “ยางแดง” อาจเป็นเพราะชอบสวมชุดสีแดงมากกว่าสีอื่น

กะเหรี่ยงแดงเป็นชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีพิธีกรรม การแต่งกายรวมไปถึงการเล่านิทานที่แม่จะเป็นเรื่องสั้น ๆ เข้าใจง่าย แต่ก็แฝงปรัชญาที่ลึกซึ้ง มีข้อคิดสอนใจปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่ลูกหลาน ดังที่ เสรี อาจสาตี (2506) กล่าวว่า ชาวกะเหรี่ยงทุกเผ่าถือได้ว่าเป็นนักเล่านิทานโดยผู้ใหญ่จะเล่านิทานให้ลูกหลานหรือคนในหมู่บ้านฟังในช่วงว่างเว้นจากงานหรือในช่วงเวลาที่คนในครอบครัวอยู่พร้อมหน้า พวกเขาจะนั่งล้อมวงรอบกองไฟในตอนกลางคืนของฤดูเก็บเกี่ยว ฟังนิทานเพื่อให้หายเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ดังนั้นการเล่านิทานนอกจากจะสร้างความบันเทิงให้กับผู้ฟังยังช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานอีกด้วย ผู้เล่านิทานมักจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดและปลูกฝังความเชื่อจารีตประเพณีรวมทั้งข้อห้ามของชนเผ่าให้ลูกหลาน โดยใช้นิทานเป็นเครื่องมือ

แม้ว่าปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจ-สังคม และวัฒนธรรมนอกชนเผ่าได้เข้าไปแทรกซึมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกะเหรี่ยงแดง โดยที่ชาวกะเหรี่ยงแดงได้มีการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับวัฒนธรรมภายนอก รวมทั้งเปิดรับวัฒนธรรมใหม่โดยผสมผสานกับความเชื่อเก่าแก่และประเพณีดั้งเดิมของตนทำให้การดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงแดงเปลี่ยนแปลงไปหลายแง่มุมแต่ก็ยังคงความเชื่อสำคัญอันผูกพันกับธรรมชาติเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมนิทานและวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตกะเหรี่ยงแดง บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ยังเล่ากันอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2562
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

กรอบแนวคิด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานิทานพื้นบ้านและใช้ทฤษฎีการหน้าที่นิยาม ซึ่งนิทานพื้นบ้านมีความสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คน นิทานพื้นบ้านเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคมที่สะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยมวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่สอดแทรกในนิทานแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษานิทานพื้นบ้านจึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมของสังคมหรือกลุ่มชนนั้น ๆ จึงมีนักวิชาการหลายแขนงที่ให้ความสนใจศึกษานิทานพื้นบ้านในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมที่ต่างกันไปตามพื้นที่ที่ปรากฏนิทาน ดังนั้นการศึกษานิทานพื้นบ้านจึงเป็นการศึกษา สังคมนั้นในหลายแง่มุมอาจเป็นด้านวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม หรือความเชื่อที่มีในสังคม ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเชื่อหรือโลกทัศน์ของคนในสังคมที่มองหรือให้คุณค่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักจะแฝงอยู่ในนิทาน อาจเป็นความคิดของตัวละคร นิสัยหรือการกระทำของตัวละครในเรื่อง ฯลฯ นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านยังเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่จะสั่งสอนลูกหลานในการดำเนินชีวิตและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองรวมทั้งปลูกฝังค่านิยม ที่ดีตามที่สังคมต้องการอีกด้วย ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง

(2560) ได้อธิบายหน้าที่และบริบทของเรื่องเล่าไว้ว่าเรื่องเล่ามีบทบาทในการสร้างความภูมิใจและอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น มีส่วนช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในบริบทสังคมโลกาภิวัตน์ อีกทั้งเป็นการสะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เคร่งครัดในสังคม นิทานจึงทำหน้าที่ระบายนัยความอึดอัดที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย สอดคล้องกับทัศนะของ เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2561) ที่อธิบายว่านิทานพื้นบ้านมีส่วนช่วยคลี่คลายอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของมนุษย์ นิทานบางเรื่องเกิดจากความคิดฝันของมนุษย์ที่เปิดเผยความคับข้องใจและความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความกดดันในสังคม เช่น ความกดดันในการดำเนินชีวิต เพศ การเมือง ข้อห้ามในการประพฤติตนบางอย่าง นิทานพื้นบ้านก่อให้เกิดความสามัคคีและความผูกพันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ช่วยเสริมสร้างจินตนาการของผู้ฟัง ช่วยปลูกฝังจริยธรรมและรักษายุทธศาสตร์ของสังคมช่วยให้วัฒนธรรมเข้มแข็งขึ้น ให้ข้อคิดและให้การศึกษาเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ชนรุ่นหลัง ดังนั้นการศึกษานิทานพื้นบ้านจึงเป็นการศึกษาสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่สอดคล้องในเรื่องการศึกษาสังคมผ่านนิทาน คือทฤษฎีของ เอ. อาร์. แรดคลิฟฟ์-บราวน์ A.R. Radcliff-Brown, 1881-1955 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2559) ที่มองว่าสังคมประกอบไปด้วยระบบต่าง ๆ แต่ละระบบก็มีหน้าที่แตกต่างกันไปเฉพาะด้านและทุกระบบก็จะทำหน้าที่เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ เรียกว่าโครงสร้างทางสังคม (social structure) และมีสถาบัน (institutions) เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้าง เช่น ระบบศาสนา จะมีพิธีกรรม ความเชื่อ ฯลฯ ที่จะทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อให้ระบบดำเนินไปอย่างราบรื่นเพื่อรักษาความสมดุลของสังคม ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างของสังคมจึงดูจากพฤติกรรมต่าง ๆ ว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคมได้อย่างไร เช่น พิธีกรรม ความเชื่อ และเทพนิยาย สิ่งเหล่านี้มีหน้าที่สร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ช่วยสร้างอารมณ์ร่วมและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในจารีตประเพณี อีกทั้งพิธีกรรมยังมีหน้าที่หลักในการสร้างความสามัคคีของคนในสังคม ดังนั้นการศึกษานิทานพื้นบ้านจึงช่วยให้เราเข้าใจสังคมนั้นมากขึ้นตามไปด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก ผู้วิจัยอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาให้เข้าใจความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงมากขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นประเด็นต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2561) อธิบายความหมายของนิทานพื้นบ้านไว้ในหนังสือนิทานพื้นบ้านว่า นิทานพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าพื้นบ้านซึ่งเกิดผลผลิตจากจินตนาการและสติปัญญาของมนุษย์ จึงเป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาสาระมากและมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกัน มีข้อมูลที่เป็นหลักฐานอยู่เป็นจำนวนมาก มีความน่าสนใจที่จะศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เช่นเดียวกับ ธวัช ปุณโณทก (2562 , หน้า 239-240) อธิบายหน้าที่ของนิทานพื้นบ้านไว้ว่านิทานพื้นบ้านมี

หน้าที่ให้ความบันเทิงใจ เป็นจุดประสงค์สำคัญในการสร้างนิทานเพื่อผู้ฟังจะได้ผจญภัยไปกับเนื้อเรื่องมีความสนุกที่ได้เข้าไปสู่ดินแดนอันลึกลับในนิทาน นอกจากนี้นิทานยังมีหน้าที่อธิบายพิธีกรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความศรัทธาที่ยิ่งขึ้น หรืออธิบายที่มาที่ไปของคนในสังคมที่ได้กระทำร่วมกัน เพื่อรักษาพฤติกรรมของหมู่คณะให้เป็นไปตามแบบแผน นิทานพื้นบ้านให้ความรู้แก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะเรื่องจารีตประเพณีของสังคม มีภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในนิทาน เป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้เล่าไปยังผู้ฟัง

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2545) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะและวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแดงไว้ในหนังสือชาวเขาในไทยว่าเหตุที่ชาวเหนือและชาวไทยใหญ่เรียกกะเหรี่ยงแดงว่า “ยางแดง” อาจเป็นเพราะชอบสวมชุดสีแดงมากกว่าสีอื่น สมัย สุทธิธรรม (2541) อธิบายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและเครื่องแต่งกายของกะเหรี่ยงไว้ว่าชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพึ่งพาและเคารพธรรมชาตินอกจากนี้กะเหรี่ยงนั้นผูกพันกับผีและวิญญาณอย่างแน่นแฟ้น หากใครทำผิดประเพณีผีก็จะโกรธและลงโทษด้วยการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ เช่น ฝนแล้ง สัตว์เลี้ยงตายและเหตุอื่น ๆ การขอโทษผีหรือขอให้ผียกโทษให้ไม่โกรธเคืองก็ต้องประกอบพิธีกรรมตามประเพณีด้วยการเลี้ยงผี ซึ่งประกอบด้วยเหล้าและอาหาร เช่น แกงไก่ หรือหมูนำมาบวงสรวงเช่น ไหว้ผีและวิญญาณ จากความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงจะมีกฎเกณฑ์ข้อห้ามต่าง ๆ ที่กำหนดให้ชาวกะเหรี่ยงทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกัน รวมไปถึงบุคคลภายนอกที่จะเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน หากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษอาจถึงขั้นขับไล่ออกจากหมู่บ้าน

วิถีชีวิตของกะเหรี่ยงทั่วไปมักประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีภูมิปัญญาในการทำไร่ปลูกพืชในระบบไร่หมุนเวียนอีกทั้งยังมีการจัดการระเบียบของสังคมที่มีแบบแผนชัดเจนและเคารพกฎของสังคมอย่างมาก ประเสริฐ ตรีการศุกร (2543) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการทำไร่หมุนเวียนของชุมชนเผ่ากะเหรี่ยง อธิบายว่า กะเหรี่ยงเป็นผู้ที่ยึดมั่นในประเพณีวัฒนธรรมของตนเป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นการควบคุมภายในสังคมได้เป็นอย่างดี แม้จะเป็นชาวเขาเผ่าที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือของไทยแต่ไม่ค่อยจะมีปัญหาภายในเผ่าหรือปัญหาที่กระทบต่อสังคมส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากอิทธิพลของประเพณีวัฒนธรรมที่มีผลสืบเนื่องมาถึงระบบครอบครัวและการรู้ระเบียบสังคม เช่น ประเพณีการแต่งงาน งานศพ และค่านิยมทางสังคมในบางเรื่อง กะเหรี่ยงมีความเป็นอยู่เรียบง่ายอุปนิสัยซื่อสัตย์ ไม่มีการใช้อำนาจกดขี่ซึ่งกันและกันเคารพผู้อาวุโสเคารพต่อกฎของสังคมและเผ่าพันธุ์ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีศรัทธาเชื่อในผี วิญญาณมีความมั่นคงในเรื่องการแต่งงานไม่อนุญาตให้มีภรรยาหรือสามีหลายคนดังนั้นการหย่าร้างจึงเป็นเรื่องไม่ปกติ

เปรมพร ชันติแก้ว (2544) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยอธิบายว่าชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าขวัญเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยหรือความตาย ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าวิญญาณประเภทนี้เป็นอมตะเมื่อมนุษย์ตายวิญญาณแห่งชีวิตจะเดินทางสู่โลกหลังตาย วิญญาณในโลกหลังความตายสามารถตาย

ในโลกหลังความตายได้และเดินทางไปยังโลกหลังความตายอีกแห่งหนึ่ง แต่ในที่สุดแล้ววิญญาณนี้จะไปเกิดใหม่เป็นมนุษย์ ส่วนวิญญาณอื่น ๆ อาจยังคงอยู่บนโลก

ในด้านการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมรอบข้าง ชลาลัย นาสวนสุวรรณ (2560) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงชุมชนคลิตี้ล่างในกระบวนการสร้างรัฐ-ชาติ การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าลักษณะของชาวกะเหรี่ยงชุมชนคลิตี้ล่าง วิธีการทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงที่ยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและอาศัยกฎเกณฑ์ธรรมชาติในการกำหนดการใช้ทรัพยากรในชุมชน ด้วยแนวคิดที่ว่าหากป่าหมดสิ่งมีชีวิตและคนในชุมชนก็จะไม่สามารถอยู่รอดได้ดังนั้นคนจะมีชีวิตอยู่ได้ต้องมีป่า แต่เมื่อชุมชนถูกเปิดให้มีการเข้า-ออกอย่างเสรีทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกมากขึ้น และไม่ได้นำพาแค่ผู้คนเข้ามาเท่านั้นแต่ยังมีอาชีพ อาหาร เทคโนโลยีที่เข้ามาเพิ่มตัวเลือกให้ชาวบ้านมีทางเลือกมากขึ้นอีกด้วย ด้วยสถานการณ์การบีบตัวของพื้นที่และเงื่อนไขจากการอนุรักษ์ป่าจึงทำให้สิ่งเหล่านี้กลายเป็นทางเลือกที่ชาวบ้านรับมาปรับเป็นวิถีใหม่ให้การดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ เอกสารพื้นบ้าน และงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านรวมถึงศึกษาความเป็นมาวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่ากะเหรี่ยงแดงเพื่อให้เข้าใจและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ครบถ้วน นอกจากนี้ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสภาพชุมชน วิถีชีวิตความเชื่อและพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงแดงในชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ นักวิชาการท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับชนเผ่ากะเหรี่ยงแดง

ผู้วิจัยศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ และข้อมูลนิทานที่ยังเล่าในช่วงปี พ.ศ.2560-2562 ผู้ให้ข้อมูลเป็นปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านทั่วไปที่สามารถสื่อสารภาษาไทยและสามารถเล่านิทานได้ ผู้วิจัยจึงใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง การรวบรวมนิทานพบว่านิทานทั้งหมดที่พบในหมู่บ้านปู่เต๋อที่ยังคงเล่าอยู่มีเพียง 15 เรื่อง ได้แก่

1. เรื่อง ช้างพูดได้
2. เรื่อง กะเหรี่ยงกินหมาก
3. เรื่อง สมบัติของกะเหรี่ยง
4. เรื่อง กระรอกกับยายแก่
5. เรื่อง ควายกับหนังก้าว

6. เรื่อง ไอ้กะต๋ำป่า (ชื่อคนเป็นภาษาถิ่นเหนือ)
7. เรื่อง เทวดาลงมากินดิน
8. เรื่อง คนกั้นข้าว (คนอคอยากข้าว)
9. เรื่อง นางหน่อมื้อเอ
10. เรื่อง คนกลายเป็นช้าง
11. เรื่อง ความสามัคคี
12. เรื่อง ความซื่อสัตย์
13. เรื่อง เด็กกำพร้ากับยายแก่
14. เรื่อง หมาดำ
15. เรื่อง เจ้าพ่อพะวอ

ด้านบทบาทของนิทานพื้นบ้าน ผู้วิจัยสรุปตามหัวข้อดังนี้

1. บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี
2. บทบาทด้านการช่วยคลี่คลายอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของมนุษย์
3. บทบาทด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. บทบาทด้านการศึกษา
5. บทบาทด้านความบันเทิง
6. บทบาทด้านการอธิบายที่มาของกลุ่มชนและพฤติกรรมของคนในสังคม

ด้านคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน ผู้วิจัยสรุปตามหัวข้อดังนี้

1. คุณค่าด้านความบันเทิง
2. คุณค่าด้านภูมิปัญญา
3. คุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม

ผลการวิจัย

หมู่บ้านปู่เต๋อ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีชื่อเรียกภาษากะเหรี่ยงว่า “แหวกา” ซึ่งแปลว่าถิ่นที่อยู่ของกะเหรี่ยงเชื้อสายคะเรนนี่ เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณชายแดนอำเภอแม่สอดเป็นเวลานานกว่า 200 ปี ปู่เต๋อเป็นชื่อหมู่บ้านที่ตั้งตามชื่อของบรรพบุรุษผู้บุกเบิกรุ่นแรก มีชื่อว่า “ปู่เต๋อ” ท่านเป็นกะเหรี่ยงที่ประกอบอาชีพเลี้ยงช้างด้วยความซื่อสัตย์และให้ความเคารพต่อช้างเสมือนคนในครอบครัวตามตำนานกะเหรี่ยงเลี้ยงช้างที่บรรพบุรุษในหมู่บ้านปู่เต๋อเล่าต่อกันมาว่าปู่เต๋อเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านและสอนให้ลูกหลานรู้จักวิธีการเลี้ยงช้างที่ถูกต้องตามวิถีปฏิบัติของกะเหรี่ยง จึงเป็นที่มาของความเชื่อที่ว่ากะเหรี่ยงเป็นลูกหลานของช้างมีวิถีชีวิตผูกพันกับช้างและมีได้เห็นว่าช้างเป็นเพียงสัตว์เลี้ยงหากแต่เป็นบรรพบุรุษที่ถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ช้างจึงเป็นมรดกสำหรับลูกชายมิไว้ทำมาหากินบุกเบิกพื้นที่ไร่นาส่วนที่ดินของพ่อแม่จะยกให้เป็นมรดกของลูกสาว ดังนั้นทุกปีชาวกะเหรี่ยงแดงจึงต้องมีพิธีกรรมการบูชาช้างเพื่อความเป็น

สิริมงคลแก่ชีวิตของตนเองและครอบครัว ความเชื่อเกี่ยวกับช้างและการก่อตั้งหมู่บ้านจึงมีที่มาจากตำนานของบรรพบุรุษกะเหรี่ยงเลี้ยงช้าง อีกหนึ่งตำนานที่กะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อยยังคงเล่าให้ลูกหลานฟังเพื่ออธิบายที่มาของกะเหรี่ยงแดง คือนิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” เล่าต่อกันมาว่า มีเด็กสองพี่น้องอาศัยอยู่กับแม่ในกระท่อม วันหนึ่งแม่ต้องเข้าป่าจึงสั่งลูกทั้งสองคนว่าอย่าเปิดกระบอกไม้ไผ่ที่แขวนอยู่หน้าบ้านเด็ดขาด แต่ด้วยความอยากรู้อยากเห็นของเด็กทั้งสองจึงได้ฝ่าฝืนคำสั่งของแม่ได้เปิดกระบอกไม้ไผ่ขึ้นจึงทำให้มีแมลงวันบินออกมาจากกระบอกไม้ไผ่เข้าไปในจมูกของเด็กทั้งสองจนเกิดอาการคันตามร่างกาย และจนในที่สุดร่างกายก็ได้เปลี่ยนไปกลายเป็นช้างในที่สุด เป็นที่ทราบว่าเหตุใดลูกหลานกะเหรี่ยงแดงจึงต้องเลี้ยงช้างก็เพราะบรรพบุรุษได้กลายเป็นช้าง จากนั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นนิสัยการไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ได้ฝ่าฝืนและขัดคำสั่งของแม่ที่ได้สั่งห้ามมิให้เปิดกระบอกไม้ไผ่จึงเป็นเหตุให้เด็กทั้งสองคนต้องกลายเป็นช้าง พฤติกรรมการไม่เชื่อฟังและขัดคำสั่งของพ่อแม่เป็นสิ่งที่สังคมกะเหรี่ยงแดงไม่ยอมรับเพราะกะเหรี่ยงแดงจะยึดถือคำสั่งสอนของปู่ย่าตายาย หากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านมีข้อห้ามมิให้ทำสิ่งใดลูกหลานกะเหรี่ยงก็ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม (ผจญ สุวรรณคำพันธุ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2561)

หมู่บ้านปูเต๋อยมีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ภูเขาและมีป่าไม้บริเวณเชิงเขาที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำลำธารสาขาย่อยหลายสาขาที่ไหลผ่านหมู่บ้าน เนื่องด้วยสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับกับพื้นที่ภูเขาจึงเหมาะแก่การทำไร่และยังมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการทำนา แหล่งน้ำที่คนในหมู่บ้านใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภคคือแหล่งน้ำผุดจากใต้ดินที่ชาวบ้านมีการสร้างแท่งกักเก็บไว้หลังสำนักสงฆ์จึงมีน้ำสำหรับบริโภคตลอดปี นอกจากนี้ยังมีน้ำจากห้วยปูเต๋อยเป็นน้ำที่ใช้ในเกษตรกรรม ชาวบ้านในหมู่บ้านให้ข้อมูลว่าในอดีตชาวบ้านมีวิธีหาน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคโดยใช้วิธีเดินขึ้นไปตักน้ำบนเขามาใช้ที่บ้านของตนเอง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2542 มีการสร้างท่อน้ำเพื่อลำเลียงน้ำจากห้วยปูเต๋อยมาใช้ในหมู่บ้านจึงสะดวกสบายมากขึ้น นอกจากนี้ในหมู่บ้านปูเต๋อยยังมีท่อน้ำเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการใช้อุปโภคบริโภคในหมู่บ้าน ปัจจุบันมีการต่อท่อน้ำห้วยไปใช้ในหมู่บ้านโกช่วยและหมู่บ้านแม่กุทำให้ช่วงฤดูแล้งแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ในหมู่บ้านปูเต๋อยไม่เพียงพอต่อการเกษตรและการทำนาปี อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่ออาชีพการเลี้ยงช้างซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อย เนื่องด้วยการเลี้ยงช้างจำเป็นต้องใช้น้ำจำนวนมากยังต้องมีน้ำสำหรับให้ช้างกินและอาบแช่อีกด้วย (ชรินทร์ ราษฎร์อาสา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 16 พฤษภาคม 2561) นอกจากนี้หมู่บ้านปูเต๋อยยังมีพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านคนไทยถิ่นเหนือและหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อยู่ใกล้เคียงรวมทั้งบริเวณชายแดนแถบนั้นมีชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีการติดต่อค้าขายและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องจึงทำให้หมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อยเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงที่มีความเจริญและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งมีการค้าขายกับคนไทยถิ่นเหนือหรือแม่กระทั่งชนเผ่ากะเหรี่ยงเผ่าม้ง และชาวพม่า มีคนนอกชนเผ่าย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อย มีการแต่งงานระหว่างคนนอกชนเผ่ากับหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงแดงทำให้มีประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีการขยายพื้นที่ทำกินและสร้างบ้านเรือนในรูปแบบผสมผสานระหว่างบ้านแบบกะเหรี่ยงดั้งเดิมที่ยกพื้นสูงเพื่อเก็บอุปกรณ์ในการทำ

มาหากินและมีฝูงนางสำหรับเก็บข้าวไว้ในอยู่บริเวณบ้าน ผสมผสานกับการสร้างบ้านเรือนแบบล้านนาและแบบสมัยใหม่ เช่น มีการยกใต้ถุนไม้สูงมากและมักสร้างด้วยปูนซีเมนต์จากเดิมที่สร้างจากไม้ไผ่ แต่จะมีพื้นที่ใช้สอยหน้าบ้านและในบริเวณบ้านที่เรียกว่า “เต็น” ไว้สำหรับรับแขกที่มาเยือนคล้ายกับบ้านแบบล้านนา เปลี่ยนจากหลังคามุงจากเป็นหลังคาสังกะสีหรือกระเบื้อง (ผจญ สุวรรณคำพันธ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 ธันวาคม 2561)

ผู้วิจัยได้ศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่ต้อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอดจังหวัดตาก ปรากฏนิทานที่ยังคงหลงเหลืออยู่จำนวน 15 เรื่อง จึงได้จำแนกประเภทของนิทานตามทฤษฎีของ สติธ ธรรมปัสัน (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ 2561 , หน้า 156-185) ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) นิทานชีวิต เป็นเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน มีเรื่องของความเหนือธรรมชาติ ที่มีลักษณะชักชวนให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดา เกิดขึ้นในโลกที่แท้จริงไม่ใช่โลกจินตนาการ ตัวละครจะใช้ชีวิตแบบคนทั่วไปเน้นการผจญภัย การแสดงความรู้สึกในใจ เน้นความสามารถ ความอดทน ความเฉลียวฉลาด เขาวนปัญญา และไหวพริบของตัวละคร นิทานที่พบ ได้แก่

นิทานเรื่องสมบัติของกะเหรี่ยง

เมื่อนานมาแล้ว มีกะเหรี่ยงครอบครัวหนึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็ก ๆ ครอบครัวนี้มีอาชีพทำไร่ทำนา วันหนึ่งพ่อกับแม่เรียกลูกชายมาสั่งเสียว่า “ลูกเอ๊ย พ่อกับแม่แก่มาแล้ว หากวันหนึ่งตายไปให้เจ้าตั้งใจทำอะไรทำอย่างไรให้ถึงสันหลังยาว ตื่นเช้ากว่าไก่ขัน กินข้าวแต่พออิ่มแล้วรีบออกไปทำไร่ทำนา” หลังจากที่พ่อแม่เรียกลูกชายมาสั่งเสียไม่นานทั้งสองก็ตายและได้ทิ้งสมบัติไว้ให้ลูกชาย คือ เคียว มีด จอบ เสียม ซ้างหนึ่งตัว และเครื่องมือทำมาหากินอื่น ๆ แต่ไม่มีของมีค่าใดใดทิ้งไว้เลย ลูกชายนึกถึงคำสอนของพ่อแม่เขาจึงขยันทำมาหากิน ทุกวันเขาจะพาช้างเข้าไปหากินในป่าและเดินข้ามภูเขาไปปลูกไร่ไถนาด้วยความขยันทำให้เขาร่ำรวยในที่สุด

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

นิทานเรื่องคนกินข้าว(คนอดอยากข้าว)

มีครอบครัวหนึ่งฐานะยากจนเพราะพ่อแม่ก็เกียจไม่ไปทำไร่ทำนาจึงทำให้ครอบครัวอดอยาก พ่อแม่สั่งให้ลูกสองคนไปหาปูในทุ่งนาแล้วแบ่งไว้ให้พ่อแม่กินแต่ลูกคนเล็กหิวมากจึงกินปูจนหมด พ่อแม่เห็นกระดองปูที่ลูกทิ้งไว้จึงโกรธทุบตีลูกทั้งสองคนและออกอุบายกันว่าวันจะนำลูกไปปล่อยในป่า วันต่อมาพ่อกับแม่เตรียมข้าวใส่ใบตองตึง เตรียมน้ำใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วชวนลูกทั้งสองคนเข้าป่าหลอกว่าให้ไปช่วยกันหาอาหารแล้วทิ้งลูกไว้ในป่า เด็กทั้งสองคนเดินเร่รอนในป่าหลายวัน เทวดาที่เฝ้าดูอยู่นิ่งสงสารจึงช่วยเด็กสองคนเอาไว้แล้วบอกให้เด็กทั้งสองกลับไปตบแทนคุณแม่ โดยให้เขวนกระบอกไม้ไผ่ไว้หน้าบ้านแล้วให้เดินกลับเข้ามาในป่าเหมือนเดิม ถ้าไม่เข้ามาในป่าทองก็จะหายไป เด็กทั้งสองก็ทำตามเมื่อถึง

บ้านพ่อกับแม่เห็นก็เปิดกระบอกลูกไม้ใส่ดูเห็นทองก็ดีใจ รีบตะโกนเรียกให้ลูกกลับบ้านแต่เด็กทั้งสองเดินเข้าป่าไปและไม่กลับออกมาอีกและกลายเป็นลิงเป็นค่างคอยรับใช้ทวดอายุในป่าตลอดไป

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

นิทานเรื่องนางหน่อมมือเอ

นานมาแล้ว มีผู้หญิงชาวบ้านคนหนึ่งชื่อ “หน่อมมือเอ” มีสามีชื่อ “ซูล้อเล” ทั้งสองคนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข วันหนึ่งขณะที่สามีของนางเข้าไปในป่ามีงูตัวใหญ่เลื้อยเข้ามากินหมูในคอกหมูร้องเสียงดังนางจึงไปดู เมื่องูตัวนั้นเห็นนางหน่อมมือเอก็จำได้ว่าในชาติที่แล้วเคยเป็นสามีภรรยา กัน จึงลักพานางหน่อมมือเอเข้าไปในถ้ำของตนและเล่าเรื่องทุกอย่างให้ฟังแต่นางหน่อมมือเอไม่เชื่อและไม่สามารถรักใคร่ได้นอกจากสามีของตนงูตัวนั้นจึงบังคับให้นางทอผ้าข้ามวันข้ามคืนเพื่อทรมานนาง ต่อมาสามีของนางรู้ว่านางถูกงูลักพาไปจึงเข้าไปในถ้ำเพื่อช่วยนางหน่อมมือเอแต่งูตัวนั้นไม่ยอมปล่อยนางหน่อมมือเอจนกว่าจะได้ดื่มเลือดของซูล้อเลเขาจึงใช้มีดกรีดที่ข้อมือทำให้เลือดไหลหมดตัวและนอนตายอยู่ปากถ้ำ นางหน่อมมือเอเสียใจมากที่สามีตายจึงกระโดดเข้ากองไฟตายตามสามีของนางไป

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

นิทานเรื่องความสามัคคี

เมื่อนานมาแล้วมีครอบครัวหนึ่ง มีพ่อและลูกชายอีกสองคนอาศัยอยู่ด้วยกัน วันหนึ่งพ่อได้เรียกลูกชายสองคนมาแล้วสั่งสอนว่าให้ทั้งสองคนรักกันอย่างทะเลาะกัน ให้ช่วยเหลือแบ่งปันกัน คนที่ต้องแบ่งปันให้น้อง คนน้องต้องช่วยเหลือพี่ หลังจากพ่อได้สั่งเสียลูกชายทั้งสองแล้วพ่อก็สิ้นใจ หลังจากพ่อของทั้งสองพี่น้องตายไปก็พบว่าพ่อได้ทิ้งผ้าห่มไว้ให้หนึ่งผืน กับช้างหนึ่งตัว มีคพรัหนึ่งเล่มและหมูหนึ่งตัว พี่ชายเป็นคนไม่ดี จี้เกียด ไม่ชอบทำงาน เห็นแก่ตัว พี่ชายจึงขอส้างกับผ้าห่ม ส่วนหมูกับมีดให้น้องชายเพราะจะได้ทำมาหากินได้ น้องชายเป็นคนซื่อจึงยอมพี่ชายแต่โดยดี เขายันทำมาหากินจนร่ำรวยในขณะที่พี่จี้เกียดและยากจน เวลาผ่านไปพี่ชายตกยากและสำนึกที่เอาเปรียบน้องจึงมาขอความช่วยเหลือจากน้องชาย น้องชายสงสารพี่จึงช่วยเหลือและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

นิทานเรื่องความซื่อสัตย์

ชายแก่มีฐานะคนหนึ่งเขามีช้างหลายเชือก ต่อมาเขาแก่ชราลงจึงให้ลูกจ้างของเขาเป็นผู้ดูแลช้างแทนแต่ลูกจ้างคนนั้นเป็นคนจี้เกียด เห็นว่าชายแก่ไม่มีแรงเดินมาควาตนพาช้างออกไปหากินก็ใช้เงินที่ชายแก่ให้อย่างสบายใจ จากที่พาช้างออกไปหากินทุกวันก็เริ่มพาช้างออกไปหากินน้อยลงจนช้างเริ่มตายไปที่ละตัว เมื่อเขาบอกชายแก่ว่าช้างได้ตายหมดแล้ว ชายแก่ก็เสียใจแล้วบอกลูกจ้างคนนั้นว่าเขาตั้งใจมอบช้างทั้งหมดให้ ลูกจ้างได้ยินเช่นนั้นก็เสียใจร้องไห้แล้วเล่าความจริงทั้งหมดให้ชายแก่ฟังว่าเพราะเขาจี้เกียดไม่

ดูแลช้างจึงทำให้ช้างทั้งหมดตาย ชายแก่ยกโทษให้ลูกจ้างคนนั้นแต่เขาก็ต้องไปรับจ้างเลี้ยงช้างบ้านอื่นและยังคงต้องทนลำบากต่อไป

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

นิทานเรื่องเด็กกำพร้ากับยายแก่

กาลครั้งหนึ่งมีหมู่บ้านคนกะเหรี่ยงมีแต่ความอดอยาก ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในหมู่บ้านจึงต้องออกไปหาของป่า หาขุดเผือกมากินแทนข้าว วันหนึ่งมีเด็กเจ็ดคนเข้าไปในป่า ได้พบยายแก่คนหนึ่งกำลังติดอยู่ในกอไผ่ ยายแก่ร้องเรียกให้เด็กทั้งเจ็ดคนช่วยแต่ก็ไม่มีเด็กคนไหนคิดช่วยยายแก่พวกเขาจึงเดินจากไป มีเพียงมีเด็กกำพร้าคนหนึ่งเดินมาเห็นสงสารยายจึงใช้มีดฟันกอไผ่ก่อนนั้น ยายแก่จึงตอบแทนด้วยการให้ข้าวกับเด็กกำพร้าหนึ่งเม็ดและบอกเด็กกำพร้าว่าให้นำไปปลูกหม่นดูแลรดน้ำให้ดีหลังจากนั้นสามวันต้นข้าวจะงอกข้าวเม็ดนี้เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวก็จะยิ่งออกรวงจนกินไม่หมด ยายแก่กำชับเด็กกำพร้าว่าในไร่ใกล้หมู่บ้านมีไก่อชราตัวหนึ่ง ให้นำข้าวไปให้ไก่อตัวนั้น เมื่อไปถึงเด็กกำพร้าก็เห็นยายแก่คนนั้นนั่งอยู่ เด็กกำพร้าเห็นว่าข้าวที่ตนนำมามีพอสำหรับแบ่งให้ยายแก่ เขาจึงแกะห่อข้าวและทันใดนั้นยายแก่คนนั้นกลายเป็นนกแล้วบินขึ้นฟ้าไป ต่อมาหมู่บ้านนั้นก็มิมีข้าวกินตลอดปีและก็แจกจ่ายเมล็ดข้าวให้กะเหรี่ยงหมู่บ้านอื่นได้เอาไปปลูกจนมีข้าวกินถึงปัจจุบัน

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

นิทานเรื่องหมาดำ

มีหมาดำอยู่ตัวหนึ่งออกลูกเป็นเด็กผู้หญิงสามคน หมาดำคอยดูแลลูกอย่างดีอยู่ในถ้ำจนเวลาผ่านไปหลายปี ลูกคนที่หนึ่งได้แต่งงานกับเจ้าเมือง วันหนึ่งแม่หมาไปเยี่ยมลูกสาวคนแรกที่บ้านของเจ้าเมือง แต่ลูกสาวคนแรกก็ไม่ยอมให้แม่เข้าบ้านใช้ไม้ไล่ตีแม่จนแม่หมาต้องเดินจากไป ลูกสาวคนที่สองได้แต่งงานกับเศรษฐีในหมู่บ้าน แม่หมาอยากไปเยี่ยมลูกคนที่สองจึงเดินไปในหมู่บ้านถามหาลูกสาวที่บ้านของเศรษฐี แต่ลูกสาวคนที่สองก็ไม่ยอมให้แม่เข้าบ้าน เอน้ำร้อนสาดไล่แม่จนแม่หมาร้องไห้เสียใจเดินจากไป ลูกสาวคนสุดท้ายได้แต่งงานกับคนเลี้ยงช้างวันหนึ่งแม่หมาคิดถึงลูกจึงไปเยี่ยมลูกคนที่สามที่บ้านคนเลี้ยงช้าง ลูกสาวคนที่สามกับคนเลี้ยงช้างต้อนรับแม่หมาเป็นอย่างดีแม่หมาร้องไห้ด้วยความดีใจที่ลูกสาวไม่ทอดทิ้งตนจึงบอกที่ซ่อนเงินทองไว้ ลูกสาวคนที่สามกับสามีจึงไปขุดเอาเงินทองตามที่แม่หมาบอก ทำให้ทั้งสองคนมีเงินทองร่ำรวยเป็นเศรษฐีในที่สุด

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

2) ตำนาน เป็นเรื่องเล่าที่เล่าถึงเหตุการณ์ที่เชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง เป็นบุคคลหรือสถานที่ซึ่งมีความผูกพันอยู่กับท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดกันมาในลักษณะของความทรงจำและมีโครงสร้างของเรื่องไม่ซับซ้อน และอาจเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ที่คนใหญ่เชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง นิทานที่พบ ได้แก่

นิทานเรื่องเจ้าพ่อพะวอ

ในสมัยก่อนที่เขายังมีการสู้รบกัน มีนักรบกะเหรี่ยงผู้เก่งกาจ กล้าหาญ มีฝีมือดี อาสาไปช่วยเจ้าเมืองรบกับพม่า นายทหารคนนี้มีชื่อว่า พะวอ ทหารคนอื่น ๆ จะเรียกเขาว่าเจ้าพ่อพะวอเป็นทหารกะเหรี่ยงที่เก่งมาก ต่อสู้ทุกครั้งก็ได้รับชัยชนะเขาสามารถช่วยเจ้าเมืองปกป้องเมืองไว้ได้หลายครั้ง ต่อมาเจ้าพ่อพะวอเสียชีวิตแต่วิญญาณก็ยังคอยปกป้องลูกหลานกะเหรี่ยงหากจะเกิดเหตุการณ์ไม่ดีหรือน้ำท่วมใหญ่ หรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เจ้าพ่อพะวอจะส่งสัญญาณเตือน โดยจะขี้ม๊ากไปรอบหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้ยินเสียงขี้ม๊ากว่าวิ่งในตอนดึกหรือบางครั้งก็จะได้ยินเสียงปืนใหญ่เสียงคังสนั่นมาจากภูเขา เมื่อชาวบ้านได้ยินก็รู้ทันทีว่าเป็นสัญญาณที่เจ้าพ่อพะวอเตือนก่อนจะเกิดเหตุร้าย ชาวบ้านก็จะเตรียมข้าวของหนีลงมาจากภูเขา ต่อมาชาวกะเหรี่ยงมักจะบูชาเจ้าพ่อพะวอด้วยหัวหมูและเหล้าขาวเพราะตอนยังมีชีวิตเจ้าพ่อพะวอชอบกินหมูและเหล้าขาว

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

นิทานเรื่องกะเหรี่ยงกินหมาก

นานมาแล้ว มีนายพรานจากเผ่าต่าง ๆ ทั้งกะเหรี่ยง พม่า และเผ่าอื่น ๆ มาชุมนุมกันเพื่อจะมีการจัดการต่อสู้ว่าเผ่าใดเก่งที่สุดนายพรานทุกเผ่าไม่มีอาวุธที่จะสู้กันจึงตกลงกันว่าให้นายพรานแต่ละเผ่ากินหมากพลูที่ติดตัวมาแล้วท่องคาถาจากนั้นก็ท่องคาถาสู้กัน จะได้ไม่ต้องต่อสู้ ไม่มีใครบาดเจ็บ โดยใช้เวลาสามวันสามคืนจึงรู้ผลแพ้ชนะ เมื่อทุกเผ่าสู้กันแล้วเผ่าที่แพ้ก็ไม่ได้แค้นใจต่อกัน ทุกเผ่าต่างพูดคุยตกลงผูกมิตรและจะช่วยเหลือกัน

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

3) นิทานอธิบายเหตุ เป็นเรื่องเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การกำเนิดและลักษณะของสัตว์และพืชต่าง ๆ เน้นความสนุกสนานเพลินเพลินแม้ว่าเรื่องจะเน้นถึงการอธิบายแต่ก็ไม่ได้จริงจัง เพียงแต่เป็นการบอกเล่าว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น นิทานที่พบ ได้แก่

นิทานเรื่องช้างพูดได้

ในอดีตกาลพระเจ้าสร้างสัตว์ทุกชนิดให้พูดได้ สัตว์กับคนก็พูดสื่อสารกันได้รู้เรื่อง สามารถเข้าอกเข้าใจกันทั้งคนและสัตว์จะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน คนกับสัตว์จะพึ่งพาอาศัยกันและจะไม่ทำร้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นหมู หมา ไก่ ต่างก็ต้องพึ่งพากันทั้งสี่สัตว์ทุกตัวมีหน้าที่ของตนเอง วันหนึ่งช้างที่ต้องมีหน้าที่ลากซุงทุกวันเริ่มเบื่อหน่ายและบ่นว่าไม่อยากลากซุงจึงไปพูดกับพระเจ้าว่า “ทำไมช้างต้องมีหน้าที่ลากไม้พระเจ้าไม่ให้สัตว์ตัวอื่นลากไม้บ้างข้าเหนื่อย” มนุษย์บังเอิญได้ยินช้างพูดกับพระเจ้าและเห็นว่าช้างต้องทนแบกซุงท่อนใหญ่ที่มีความหนักทุกวันก็นึกสงสารจึงช่วยพูดกับพระเจ้าให้ช้างทำงานน้อยลง แต่ช้างก็ยังบ่นว่าเหนื่อยไม่อยากทำหน้าที่ของตัวเอง” พระเจ้าได้ยินเช่นนั้นก็ไม่พอใจเป็นอย่างมากที่ช้างขี้เกียจไม่พอใจใน

หน้าที่ของตนเองจึงพูดกับช้างว่า “สัตว์ทุกตัวและทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีหน้าที่ของตนเองเจ้าต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดี หากว่าเจ้าไม่พอใจจะลงโทษให้เจ้าไม่สามารถพูดได้เหมือนสัตว์ทั่วไป” พระเจ้าก็ใช้มัดฝาลิ้นของช้างให้พูดไม่ได้เพื่อเป็นการลงโทษช้าง จากนั้นมาช้างจึงพูดไม่ได้และต้องทนแบกลากขงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

นิทานเรื่องคนกลายเป็นช้าง

กาลครั้งหนึ่งมีเด็กสองพี่น้องอาศัยอยู่กับแม่ในกระท่อม วันหนึ่งแม่ต้องเข้าป่าไปหาอาหารจึงสั่งให้ลูกเฝ้ากระบอกลูกไม้ไผ่ที่แม่แขวนไว้หน้าบ้านและห้ามเปิดดูเด็ดขาด ด้วยความอยากรู้อยากเห็นและซุกซนตามประสาเด็กสองพี่น้องจึงเปิดฝากรบอกลูกไม้ไผ่นั้นดู ทันใดนั้นแมลงวันหลายตัวบินออกมาจากกระบอกลูกไม้ไผ่และบินเข้าไปในจมูกของเด็กทั้งสองนั้นทันที

หลายวันต่อมาสองพี่น้องเริ่มมีอาการคันตามตัวหูเริ่มยาวหัวเริ่มใหญ่ขึ้นและจามไม่หยุดสามวันสามคืนจนจมูกเริ่มยาวขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อแม่กลับมาเห็นก็ตกใจถามว่าทำไมถึงเป็นเช่นนี้ เด็กทั้งสองคนพูดได้ตอบกับแม่ไม่ได้เพราะมีจมูกยาวมาปิดปากเอาไว้เด็กทั้งสองคนเห็นแม่ทำหน้าตกใจก็รีบวิ่งไปที่บ่อน้ำ สระ โกงหน้าคูตัวเองในบ่อเห็นตัวเองก็ตกใจพากันวิ่งเข้าป่าไปและกลายเป็นช้างในที่สุด

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

4) นิทานปรัมปรา เป็นนิทานที่เล่าเรื่องราวที่เก่าแก่หรือเป็นความเชื่อปรัมปราของมนุษย์ที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดแต่มีการเล่าต่อกันมา มีความเกี่ยวข้องผูกพันอย่างใกล้ชิดกับความเชื่อทางศาสนาและการปฏิบัติของผู้คนทั่วไป และอาจมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำนานหรือเรื่องอธิบายเหตุ แต่ให้ความสำคัญด้านศาสนาหรือตัวละครที่มีความศักดิ์สิทธิ์ นิทานที่พบ ได้แก่

นิทานเรื่องเทวดาลงมากินดิน

ในอดีตกาลก่อนที่จะมีมนุษย์บนโลก มีเทวดากับนางฟ้าอยู่บนสวรรค์อย่างมีความสุข วันหนึ่งมีฝนตกลงมาบนโลก เมื่อน้ำฝนที่บริสุทธิ์ตกลงมาใส่ดินบนโลกก็มีกลิ่นหอมลอยไปถึงบนสวรรค์ เทวดาและนางฟ้าได้กลิ่นของดินที่ลอยขึ้นไปจึงพากันเหาะลงมาจากสวรรค์ มากินดินยังโลกมนุษย์ จนอึดเหาะกลับสวรรค์ไม่ได้จึงต้องเที่ยวเล่นอยู่บนโลก นานเข้าก็สมสู่กันจนมีลูกมีหลานมากมาย

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

5) นิทานสัตว์ เป็นเรื่องที่มีสัตว์เป็นตัวเอกของเรื่อง มีความรู้สึกนึกคิด มีพฤติกรรมและคุณสมบัติเช่นเดียวกับมนุษย์ธรรมดา คือ มีความเฉลียวฉลาด ความโง่เขลา ความดี ความชั่ว เนื้อเรื่องเป็นเรื่องเล่าสั้น ๆ ที่เป็นการผจญภัยของสัตว์หรือการกระทำบางอย่างของสัตว์ นิทานสัตว์เป็นเรื่องเล่าเพื่อความบันเทิง มี

จุดประสงค์ในการสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรม โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์จากตัวละครสัตว์ในเรื่อง นิทานที่พบได้แก่

นิทานเรื่องกระรอกกับยายแก่

นานมาแล้ว มีกระรอกป่าอยู่ตัวหนึ่งเห็นยายแก่เดินเข้าป่ามาหาอาหาร เห็นว่ายายแก่คนนั้นได้อาหารใส่ในตะกร้ามากมาย มีทั้งผัก หน่อไม้ และฟักทอง กระรอกเห็นฟักทองในตะกร้าของยายแก่ก็นึกอยากกินขึ้นมาจึงคิดอุบายว่าแก้งตายเพื่อให้ยายแก่สงสารเมื่อยายแก่เดินผ่านมาเห็นก็นึกสงสารจึงพากระรอกตัวนั้นกลับบ้านด้วย ยายแก่อุ้มกระรอกตัวนั้นใส่ไว้ในตะกร้าแล้วแบกกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านยายแก่เปิดตะกร้าดูก็ไม่เห็นกระรอกอยู่แล้วและไม่เห็นฟักทองที่ตนเก็บมาจากในป่าจึงรู้ว่าตนถูกกระรอกตัวนั้นหลอกเสียแล้ว ยายแก่จึงคิดอุบายเอาคืนกระรอกตัวนั้นโดยแก้งทำเป็นช่วยเหลือแล้วขังกระรอกไว้ในตะกร้า กระรอกได้แต่ร้องไห้ด้วยความหิวโหยขอร้องให้ยายปล่อยมันไปและสัญญาว่าจะไม่ทำเช่นนี้อีก ยายแก่จึงสั่งสอนกระรอกไม่ให้เอาเปรียบผู้อื่นต่อไปต้องหากินด้วยตนเองไม่แอบขโมยอาหารของผู้อื่น จากนั้นยายแก่ก็ปล่อยกระรอกตัวนั้นไป

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

6) เรื่องขำขันหรือมุกตลก เป็นเรื่องเล่าสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาขำขันสนุกสนาน มีการแสดงพฤติกรรมอันน่าขำขัน เช่น ความโง่เขลา ความซุ่มซ่าม ขี้หวด ของตัวละคร เรื่องขำขันที่พบเป็นลักษณะของบทสนทนาสั้น ๆ ที่ตัวละครสนทนากันและมีเรื่องล้อเลียนบุคคลต้องห้ามในสังคมที่ไม่สามารถพูดออกมาได้ตรง ๆ มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจึงต้องเล่าผ่านนิทานเป็น ปรากฏนิทานที่เป็นเรื่องขำขัน 2 เรื่อง ได้แก่

นิทานเรื่องควายกับหนังวัว

นานมาแล้วในหมู่บ้านแห่งหนึ่งเมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่ในนาชาวบ้านเก็บข้าวเสร็จก็จะมานั่งล้อมวงกินเหล้าร้องเพลงกัน มีสหายสองคนนั่งคุยกันในวงกินเหล้าพูดคุยกันอย่างสนุกสนานร้องรำทำเพลงพูดคุยกันอย่างที่เคยทำเป็นประจำ สองคนนี้เป็นเพื่อนรักกันมานานเมื่อเจอกันก็มักจะหยอกล้อกันเสมอ สหายคนที่หนึ่งมีนิสัยชอบโอ้อวดทั้งสองนั่งกินเหล้าจนสหายคนแรกเริ่มเมา จึงถามกับสหายคนที่สองว่า “บ้านของเจ้ามีวัวหรือไม่” สหายคนที่สองจึงตอบว่า “บ้านของข้าไม่มีวัวหรือ” สหายคนแรกจึงโอ้อวดไปว่า “บ้านข้ามีวัวตัวหนึ่ง เขายาวเทียมฟ้า ตัวใหญ่เท่าช้าง” สหายคนที่สองได้ยินดังนั้นจึงพูดกลับไปว่า “พ่อของข้าจะทำกลองบูชาฟ้า หน้ากลองกว้างเทียมฟ้า ” สหายคนแรกได้ยินก็นึกตกใจว่ากลองใบนั้นคงจะใหญ่มากแน่จึงถามว่า “แล้วเจ้าจะหาหนังวัวที่ไหนมาทำหน้ากลอง วัวตัวนั้นต้องตัวใหญ่มากถึงจะเอาหนังมาทำกลองใหญ่ขนาดนั้นได้” สหายคนที่สองนึกอยากตัดนิสัยสหายคนแรกที่ชอบพูดจาโอ้อวด จึงบอกว่า “ก็วัวของเจ้าไปตัวใหญ่พอที่จะทำให้ข้าเอาหนังมาทำหน้ากลองได้เลย”

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

นิทานเรื่องไอ้กะต๋ำป่า

ณ วัดแห่งหนึ่งมีเด็กวัดชื่อ “กะต๋ำป่า” วันหนึ่งมีชาวบ้านนำปลาอย่างมาถวายพระ พระจึงสั่งกะต๋ำป่าว่าให้นำปลานั้นใส่ในตู้กับข้าวปิดให้มิดชิด เวลาผ่านไปกะต๋ำป่ารู้สึกหิวจึงแอบขโมยกินปลาอย่างครึ่งตัวแล้วเหลืออีกครั้งตัวไว้เมื่อพระเปิดตู้กับข้าวดูจะฉันทอาหารก็เห็นว่าปลาอย่างหายไปครึ่งหนึ่ง พระจึงโมโหต่อว่ากะต๋ำป่าที่ดูแลปลาอย่างไม่ดีแล้วสั่งว่า “ต่อไปหากเจอแมลงวันที่ไหนให้ตีมันให้ตาย” วันต่อมากะต๋ำป่าเห็นแสงวันเกาะอยู่บนจอมพระจึงคิดเอาคืนพระที่เคยต่อว่าตนจึงใช้ไม้ตีจอมพระจนเบนพระก็โกรธถามว่า “เองดีซ้ำทำไม” กะต๋ำป่าจึงตอบไปว่า “ก็พระบอกว่าเจอแมลงวันที่ไหนให้ตี พระได้แต่โกรธแต่ก็ไม่ได้ลงกะต๋ำป่า

(ผู้เล่า : ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่พบในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอดจังหวัดตาก พบภาพสะท้อนโดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ

1. ภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่ กะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อมีวิถีชีวิตโดยทั่วเรียบง่ายพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งรอบตัว เป็นชนเผ่าที่ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่าเน้นการพึ่งพาตนเอง มีความผูกพันกับป่าและสายน้ำโดยเห็นได้จากนิทานที่พบหลายเรื่องตัวละครมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับป่าทั้งการหาอาหารและการเอาตัวรอดในป่า เป็นต้น มีอาชีพหลักคือการทำไร่ ปลูกข้าว และเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงหมู เลี้ยงช้าง มีเครื่องมือใช้ในการหาเลี้ยงชีพอย่างง่าย ๆ เช่น จอบ มีด พร้า และเสียม มีการทอผ้า ส่วนการปลูกบ้านก็จะปลูกหลังเล็ก ๆ พอกอยู่สำหรับสมาชิกในครอบครัวและจะมีความรักผูกพันกันในครอบครัวตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ สามีภรรยา มีความสัมพันธ์ที่ต่อกัน เช่น นิทานเรื่อง “สมบัติของกะเหรี่ยง” ที่มีกรกล่าวถึงการทำไร่ทำนาและมีเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เกียว มีด จอบ เสียม และยังสะท้อนวิถีชีวิตการเลี้ยงช้างในนิทานและยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของกะเหรี่ยงที่ส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ปลูกพืชผักอย่างง่าย ๆ ในครัวเรือน จึงปรากฏเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม ส่วนพื้นที่ในการทำไร่ทำนาจะไกลออกไปจากหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อจะต้องทำไร่ทำนากะเหรี่ยงแดงจะต้องเดินทางไปไกลจากหมู่บ้านซึ่งในนิทานก็สะท้อนให้เห็นว่าตัวละครจะต้องเดินข้ามภูเขาไกลออกไป และยังสะท้อนให้เห็นว่ากะเหรี่ยงแดงจะเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่บรรพบุรุษอย่างเคร่งครัด ให้ความสำคัญกับเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีภาพสะท้อนที่เกี่ยวกับการกินหมากที่ปรากฏในนิทานและปฏิบัติสืบต่อกันมาในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อจนถึงปัจจุบัน ในเรื่อง “กะเหรี่ยงกินหมาก” สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการกินหมากของกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อที่ยังปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน กะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อแทบทุกบ้านจะมีเชี่ยนหมากที่ทำขึ้นเองอย่างง่าย ๆ ไว้สำหรับใส่หมากพลู ปูนขาวหรือปูนแดงตามความชอบของผู้ที่รับประทาน กะเหรี่ยงแดงจะต้อนรับแขกที่มาเยือนด้วยหมากพลู ในนิทานมีการใช้หมากและพลูเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสื่อของ

อำนาจเหนือธรรมชาติ คือ การใช้คาถาอาคม กะเหรียงแดง โดยเฉพาะนายพรานหรือผู้ที่ต้องเข้าป่าล่าสัตว์ จะต้องร่ำเรียนวิชาเพื่อป้องกันตัว วัฒนธรรมการกินหมากยังคงตกทอดมาถึงปัจจุบันนี้

2. ภาพสะท้อนด้านคุณธรรมจริยธรรม นิทานที่พบส่วนใหญ่จะแฝงไปด้วยคุณธรรมที่เป็นค่านิยมพื้นฐานของชาวกะเหรียง เช่น ความกตัญญู ความมีเมตตา การมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน เช่น ในนิทานเรื่อง “คนกั้นข้าว (คนออกอยากข้าว)” ตอนที่เทวดาได้มอบทองคำใส่ในกระบอกไม้ไผ่ให้เด็กทั้งสองนำไปให้พ่อ กับแม่ สะท้อนให้เห็นเรื่องความกตัญญูต่อพ่อแม่แม้ว่าจะทุบตีและคิดทิ้งลูกไว้ในป่า แต่ก็ถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดลูกต้องตอบแทนพระคุณ กะเหรียงแดงยึดถือเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอย่างมาก นิทานอีกเรื่อง ที่สะท้อนคุณธรรมด้านความกตัญญู คือ นิทานเรื่อง “หมาดำ” ความกตัญญูของลูกคนที่สามแม้ว่าจะได้แต่งงานกับคนเลี้ยงช้างไม่ได้ร่ำรวยเหมือนพี่สาวอีกสองคน แต่ลูกคนที่สามเป็นคนดีมีความกตัญญูเมื่อแม่ไปเยี่ยมที่บ้านก็ต้อนรับเป็นอย่างดี ไม่ทอดทิ้งแม่ของตน แม่จึงบอกที่ซ่อนเงินทองเอาไว้ให้ลูกคนที่สามไปขุดเอาเงินในที่สุดลูกคนที่สามก็ร่ำรวยมีเงินทองมากมายกลายเป็นเศรษฐีในที่สุด จากตอนจบของนิทานเรื่องนี้จึงแฝงข้อคิดเตือนใจว่าผู้ที่มีความกตัญญูย่อมได้รับแต่สิ่งที่ดี นอกจากนี้ยังมีนิทานเรื่อง “เด็กกำพร้ากับยายแก่” ที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมจริยธรรมในสังคม คือ การทำความดี การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความลำบากจะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี เช่น ในตอนที่เด็กกำพร้าช่วยยายแก่ออกมาจากกอไผ่ เมื่อช่วยยายแก่ออกมาแล้วก็ได้รับการตอบแทนเป็นเมล็ดข้าวที่ยายแก่มอบให้ เมื่อนำไปปลูกเขาก็มีข้าวกินมากมายจนต้องนำไปแบ่งให้ชาวบ้าน นอกจากนี้กะเหรียงยังปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความขยันหมั่นเพียร และคามรับผิดชอบหน้าที่ การไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อสั่งสอนลูกหลานโดยแฝงแง่คิดในนิทาน เช่น นิทานเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ในตอนที่กะเหรียงเลี้ยงช้างก็เกี้ยวไปนำช้างออกไปหากิน ใช้เงินค่าจ้างของชายแก่ที่เป็นเจ้าของช้างจนหมด สุดท้ายเขาก็ไม่ได้รับมรดกจากชายแก่ที่ตั้งใจจะยกช้างให้เขาเพราะเขาไม่ซื่อสัตย์ นิทานที่สะท้อนคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรและการเชื่อฟังผู้ใหญ่เช่น นิทานเรื่อง “สมบัติของกะเหรียง” ผู้เป็นน้องที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ ขยันทำมาหากินจนในที่สุดก็ร่ำรวย

3. ภาพสะท้อนด้านพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ จากการศึกษา นิทานพื้นบ้านกะเหรียงแดงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าภาพสะท้อนด้านพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ จะมีการนำมาเปรียบเทียบผ่านลักษณะนิสัยของตัวละคร เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่าตัวละครฝ่ายดีย่อมได้รับผลที่ดี เช่น ในนิทานเรื่อง “ความสามัคคี” พี่ชายเป็นคนใจเกี้ยวและเห็นแก่ตัวเลือกแต่ของที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์ โดยที่ได้นึกถึงคำสอนของพ่อที่ให้พี่น้องแบ่งปันกัน แต่ท้ายที่สุดพี่ชายก็อดอยากเพราะไม่ออกไปทำมาหากิน ตรงกันข้ามกับน้องชายที่มีความขยันหมั่นเพียรจนสามารถเลี้ยงดูตนเองร่ำรวย มีเงินทองมากมายแต่เขาก็ไม่ทิ้งพี่ชายแต่กลับช่วยเหลือยามที่พี่ลำบาก นิทานเรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ คือ ความใจเกี้ยวและความเห็นแก่ตัว นิทานที่แสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำที่ตัวละครที่ไม่เชื่อฟังและฝ่าฝืนคำสั่งของผู้ใหญ่ จึงทำให้เกิดเรื่องร้ายตามมา ดังเช่นนิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” ตอนที่แม่สั่งให้ลูกดูแลบ้านและห้ามเปิดกระบอกไม้ไผ่ที่แขวนไว้เด็ดขาด แต่เมื่อลูกไม่เชื่อฟังอยากรู้อยากเห็นซัดคำสั่งของแม่จึงทำ

ให้แมลงวันที่อยู่บนนั้นบินเข้าไปในจุมกจนจามไม่หยุดและกลายเป็นช้างในที่สุด นอกจากนี้ยังมีนิทานที่สะท้อนเรื่องการโกหกหลอกลวง การลัทธิโคม เช่น นิทานเรื่อง “กระรอกกับยายแก่” ตอนที่กระรอกที่ใช้อุบายหลอกลายแก่เพื่อให้ได้กินฟักทองจึงหลอกลายแก่ว่าตนบาดเจ็บ เมื่อยายแก่สงสารพามันไปรักษา มันกลับไม่สำนึกความไม่รู้จักพอ อยากจะกินฟักทองอีกจึงคิดจะหลอกลายแก่อีกครั้ง จนในที่สุดยายแก่จึงสั่งสอนด้วยการขังมันไว้ในตะกร้าการที่ยายแก่ขังกระรอกตัวนั้นไว้เป็นการลงโทษให้รู้สำนึก สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมกะเหรี่ยงเมื่อทำผิดก็ต้องได้รับบทลงโทษ สังคมของชาวกะเหรี่ยงแดงเป็นสังคมที่ต่างคนต่างต้องทำหน้าที่ของตนเอง ต้องพอใจในสิ่งที่ตนเองมีชาวกะเหรี่ยงจะไม่เลิกงานไม่เกียจงาน ดังนั้นการกระทำใดที่แสดงออกถึงการไม่พอใจในงานของตนเอง ปฏิเสธหน้าที่ที่ย่อมได้รับการลงโทษเช่นเดียวกัน ดังในนิทานเรื่อง “ช้างพูดได้” เมื่อพระเจ้ากำหนดให้ช้างทำหน้าที่ลากซุง แต่ช้างไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่ของตนจึงต้องได้รับบทลงโทษ ด้วยการถูกตัดลิ้นทำให้ช้างพูดไม่ได้อีกต่อไป จากภาพสะท้อนด้านนี้จะเห็นว่าแม้เป็นเรื่องเล็กน้อยแต่หากไม่เชื่อฟังหรือขัดคำสั่งของผู้ที่อาวุโสกว่าก็อาจเกิดเรื่องไม่ได้ตามมา

พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในนิทานกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเตือ คือ ด้านความโหดร้าย ก้าวร้าวรุนแรง การใช้กำลัง การฆ่า เช่น ในนิทานเรื่อง “นางหน่อมมือเอ” ตอนที่งูใหญ่ไม่ยอมปล่อยนางหน่อมมือเอออกมาจากถ้ำจึงบอกสามีของนางว่าหากจะให้ปล่อยต้องได้คัมภีร์ของเขาเสียก่อน การที่งูใหญ่พูดเช่นนี้เสมือนเป็นการบังคับให้ชูหล่อเลต้องแลกชีวิตเพื่อให้นางหน่อมมือเอได้ออกมาสะท้อนให้เห็นการใช้ความรุนแรงคือการฆ่าเอาชีวิตและการได้คัมภีร์ของอีกฝ่ายเป็นการย้าเตือนว่าตนเป็นผู้ชนะเป็นผู้ที่อยู่เหนือกว่าศัตรูอย่างแท้จริง ในนิทานเรื่อง “หมาดำ” สะท้อนพฤติกรรมที่ก้าวร้าวใช้กำลัง ออกตัญญูกับผู้มีพระคุณ คือ ตอนที่ลูกของหมาดำทุบตี ทำร้ายแม่ของตนเองในนิทานเรื่อง “คนกินข้าว (คนอดอยาก)” สะท้อนพฤติกรรมโหดร้ายของพ่อแม่ที่ทิ้งขว้างลูก ทุบตีลูกเพราะโกรธที่ลูกกินปูที่หามาได้ทั้งหมดในตอนท้ายเรื่องลูกทั้งสองกลับไปหาพ่อแม่เพื่อมอบทองคำให้ พ่อกับแม่เสียใจกับการกระทำของตนแต่ก็สายเกินไปที่จะเรียกให้ลูกกลับมาเพราะลูกทั้งสองคนมีสำลีอุดหูไว้จึงไม่ได้ยินเสียงของพ่อแม่ เป็นเสมือนการลงโทษของเทวดาที่พ่อกับแม่ต้องยอมรับการกระทำของตนเองต้องสูญเสียลูกทั้งสองคนไป

4. ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา เวทมนตร์คาถา การเวียนว่ายตายเกิด และการกำเนิดมนุษย์ซึ่งเป็นการเชื่อที่มีอยู่ในสังคมกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเตือที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของพิธีกรรม การบูชาผีบรรพบุรุษ พิธีมัดมือช้าง พิธีบูชาผีนา ผีป่า สอดคล้องกับ บุญช่วย ศรีสวัสดิ (2551) ได้อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงแดงว่า กะเหรี่ยงแดงมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณเป็นความเชื่อพื้นฐานที่กำหนดค่านิยมและพฤติกรรมชาวกะเหรี่ยงในชุมชน ชาวกะเหรี่ยงแดงนับถือศาสนาผีถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีผีเฝ้าดูแลอยู่ ความเชื่อเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรม ค่านิยม รวมถึงข้อห้ามต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงแดงจะต้องเชื่อฟังและทำตาม เช่น ความเชื่อเรื่องเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่า เป็นสิ่งที่กำหนดว่าก่อนที่กะเหรี่ยงจะเข้าป่าต้องขอขมาบอกกล่าวผีป่าเสียก่อน หรือแม้กระทั่งค่านิยมของคนที่มีคาถาอาคมก็จะได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำในการทำพิธีสำคัญต่าง ๆ โดยกะเหรี่ยงแดงจะเรียกว่า “อาจารย์” นิทานที่สะท้อนความเชื่อเรื่องพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น นิทาน

เรื่อง “ช่างพูดได้” นิทานเรื่อง “คนกั้นข้าว(คนอดอยากข้าว)” และนิทานเรื่อง “เจ้าพ่อพะวอ” ในนิทานเรื่อง ช่างพูดได้สะท้อนความเชื่อเรื่องพระเจ้าในตอนที่มีมนุษย์ได้ไปขอร้องพระเจ้าให้ช่างทำงานน้อยลง ตามความเชื่อของกะเหรี่ยงแดงพระเจ้าหมายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องดูแลป่า เป็นผู้สรรค์สร้างชีวิตของมนุษย์และสัตว์ เป็นผู้ที่กำหนดชะตาและหน้าที่ของสรรพสิ่ง ภาพสะท้อนด้านความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อมีทั้งความเชื่อเรื่อง พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เวทมนตร์คาถา การเวียนว่ายตายเกิด และการกำเนิดมนุษย์ เป็นความเชื่อที่ยังคงมีอยู่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรม ค่านิยมรวมถึงข้อห้ามต่าง ๆ ในหมู่บ้านซึ่งชาวกะเหรี่ยงแดงจะต้องเชื่อฟังและทำตาม เช่น ความเชื่อเรื่องเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าก่อนที่กะเหรี่ยงจะเข้าป่า ต้องขอขมาออกกล่าว ผีป่าเสียก่อน หรือแม้กระทั่งค่านิยมของคนที่มีคาถาอาคมก็จะได้รับยกย่องให้เป็นผู้ดำเนินการทำพิธีสำคัญต่าง ๆ

5. ภาพสะท้อนด้านวิธีการควบคุมสังคม จากการศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ พบว่า ในนิทานมักจะจบลงด้วยการทำให้เห็นว่าตัวละครที่ทำความดีจะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี แต่จะไม่เน้นวิธีการลงโทษที่รุนแรงและเห็นภาพชัดเจนมากนัก มีนิทานเพียงไม่กี่เรื่องที่สะท้อนวิธีการลงโทษด้วยการใช้ความรุนแรง เช่น นิทานเรื่อง “ช่างพูดได้” ตอนที่พระเจ้าลงโทษช่างด้วยการฆ่าสิ้นเพราะช่างไม่ยอมทำหน้าที่ของตนเอง ในนิทานเรื่องนี้ผู้ที่ควบคุมสังคมให้ปฏิบัติตามแนวทางคือพระเจ้า ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์สามารถชี้ชะตากำหนดการกระทำของมนุษย์และสัตว์ได้ แต่ในนิทานเรื่องอื่นพบว่าวิธีการควบคุมสังคมจะเป็นการลงโทษที่ไม่รุนแรงแต่เป็นการสั่งสอนเพื่อให้หลบจำและไม่ทำผิดซ้ำอีก เช่น นิทานเรื่อง “กระรอกกับยายแก่” ในตอนที่ยายจับกระรอกขังไว้ในตะกร้าเพื่อสั่งสอนให้สำนึกผิดและไม่ขโมยกินผลไม้ของผู้อื่นอีก การลงโทษดังกล่าวก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าการทำในสิ่งที่ไม่ดี การหลอกลวง ลักขโมย เป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อปฏิบัติของสังคมที่ทำร่วมกัน ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับบทลงโทษ ภาพสะท้อนด้านวิธีการควบคุมสังคมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นนิสัยของกะเหรี่ยงที่ไม่นิยมความรุนแรงแต่หากจะต้องลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎของสังคมก็มักใช้วิธีการอย่างระมัดระวังไม่ได้ต้องการให้ถึงชีวิตเพียงแต่เป็นการตักเตือนให้หลบจำ

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่ามีภาพสะท้อนทั้งหมด 5 ด้าน ซึ่งปรากฏในนิทานแต่ละเรื่องมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของด้านวิถีชีวิต เน้นการเล่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของกะเหรี่ยง รวมทั้งยังเน้นการอบรมสั่งสอนลูกหลานในเรื่องการมีคุณธรรม ความกตัญญู ความขยันหมั่นเพียร ความมีเมตตา ฯลฯ ซึ่งเป็นค่านิยมที่กะเหรี่ยงแดงยึดถือปฏิบัติอยู่แล้วในสังคม

บทบาทของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดง

นิทานพื้นบ้าน เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนในสังคม สะท้อนให้เห็นภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของสังคมนั้น ๆ ทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้

เข้าใจข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ผ่าน โครงเรื่อง ตัวละคร หรือเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งในนิทาน นิทานมีหน้าที่หลายประการ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2561) มาใช้ในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแควที่พบจำนวน 15 เรื่อง สรุปดังนี้

1. บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในครอบครัวและสังคม การที่มีบางสิ่งบางอย่างร่วมกันจะทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันและมีแนวโน้มที่จะยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณีแบบเดียวกัน เช่น นิทานเรื่อง “กะเหรี่ยงกินหมาก” นายพรานทุกเผ่าที่มารวมกันเพื่อต่อสู้ลี้ลามิหมากพลูติดตัวมาด้วย หมากพลู เป็นเสมือนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมว่านายพรานทุกเผ่าล้วนมีความเหมือนกัน จากนิทานเรื่องนี้ทำให้กะเหรี่ยงแควมีความรู้สึกที่กะเหรี่ยงเผ่าอื่น ๆ ต่างก็มีที่มาเดียวกันจึงเป็นเสมือนพี่น้องกัน และนิทานเรื่อง “ความสามัคคี” ที่มีบทบาทในการสร้างความสามัคคี ความปรองดองระหว่างพี่น้อง คนในครอบครัว ดังในนิทานที่พ่อสั่งเสียลูกทั้งสองคนก่อนที่จะตายว่าให้คนในครอบครัวรักใคร่ปรองดอง พี่น้องต้องรักและสามัคคีกันต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการฟังนิทานนอกจากการได้รับความบันเทิงแล้วยังช่วยสร้างความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมอีกด้วย

2. บทบาทด้านการช่วยคลี่คลายอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของมนุษย์ นิทานบางเรื่องเกิดจากความคับข้องใจ ความกดดันที่ได้รับในสังคม มนุษย์จึงมีความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความกดดันนั้นเพื่อให้ผ่อนคลายจากความเก็บกดที่ได้รับหรือความต้องการพูดในบางอย่างที่สังคมไม่ยอมรับ ไม่สามารถพูดได้อย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นนิทานจึงเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งที่จะช่วยคลี่คลายความเก็บกดทางสังคมได้ เช่น การพูดถึงบุคคลที่ต้องห้าม สังคมไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ จะเห็นได้จากนิทานเรื่อง “ไอ้กะดำป่า” เป็นการพูดถึงการกระทำของพระภิกษุสงฆ์ที่ยังไม่ละความความ โกรธ ยังมีความโมโห ต่อว่ากะดำป่าที่ไม่เฝ้าปลาย่างให้ดี เนื้อเรื่องแม้จะเป็นเรื่องในทำนองตลกขบขันแต่ก็สะท้อนให้เห็นว่ามีการพูดถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมไม่สามารถพูดออกมาตรง ๆ ได้

3. บทบาทด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นิทานหลายเรื่องมีเนื้อเรื่องหรืออุปนิสัยของตัวละครที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมและเสริมสร้างจริยธรรมให้กับผู้ฟัง ซึ่งจะปรากฏในเรื่องแบบที่ตัวละครเอกเป็นคนดี ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู มีเมตตา ช่วยเหลือสัตว์หรือคนชรา เช่น นิทานเรื่อง “เด็กกำพร้ากับยายแก่” ที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมคือการทำความดีช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความลำบาก ดังในนิทานตอนที่เด็กกำพร้าช่วยยายแก่ออกมาจากกอไผ่ เมื่อช่วยยายแก่ออกมาแล้วยายแก่ก็มอบเมล็ดข้าวให้เป็นการตอบแทน นิทานเรื่อง “หมาดำ” ปลูกฝังคุณธรรมด้านความกตัญญู ดังที่ลูกคนที่สามเป็นคนดีมีความกตัญญูเมื่อแม่ไปเยี่ยมที่บ้านก็ต้อนรับเป็นอย่างดี ไม่ทอดทิ้งแม่ของตน แม่จึงบอกที่ซ่อนเงินทองจนในที่สุดลูกคนที่สามก็ร่ำรวยมีเงินทองมากมายกลายเป็นเศรษฐีในที่สุด นิทานที่มีตัวละครเป็นคนดี มีเนื้อหาสอดแทรกคุณธรรม ตอนจบมักจะจบลงด้วยตัวละครที่เป็นคนดีจะได้รับผลตอบแทนที่ดีเสมอ

4. บทบาทด้านการศึกษา นิทานมักจะบอกเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การทำมาหากิน การใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อประกอบอาชีพ การเอาตัวรอดด้วยวิธีการต่าง ๆ การเล่าเรื่องราวหรือนิทานก็เป็น

วิธีการอย่างหนึ่งที่จะใช้อบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ให้ซึมซับวิธีการดำเนินชีวิต ช่วยสั่งสอนศีลธรรมจรรยา บางเรื่องให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เช่น การทอผ้า ในนิทานเรื่อง “นางหน่อมือเอ” บางเรื่องให้ความรู้เกี่ยวกับพืชผลไม้ป่า เช่น นิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” ที่ตัวละครจะออกไปขุดเผือก ขุดมัน นิทานเรื่อง “กระรอกกับยายแก่” ตอนที่ยายเข้าป่าแล้วได้หน่อไม้ มะม่วง พักทอง ซึ่งล้วนเป็นอาหารที่หาได้ในป่า เป็นต้น

5. บทบาทด้านความบันเทิง การเล่านิทานมีจุดประสงค์หลักคือ เพื่อให้ความบันเทิง ในยุคนุชย์ยังไม่มียุโรปหรือสื่อที่จะให้ความบันเทิงจึงอาศัยการเล่าเรื่องเป็นการสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกทั้งนิทานยังเป็นเครื่องมือที่บันทึกสภาพสังคม ความเป็นไปของชุมชนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เล่าสืบต่อกันมา ในนิทานก็มักจะแฝงเรื่องราวการดำเนินชีวิตของตัวละครที่ให้แง่คิดสอนใจด้วย นิทานกะเหรี่ยงแควมักจะถูกนำมาเล่าในช่วงเวลาว่างช่วงหลังการทำงานหรือว่างจากการทำงาน ปู่ ย่า ตา ยาย มักจะเล่านิทานให้ลูกหลานฟังเพื่อสร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย นิทานที่นิยมเล่าโดยทั่วไปคือนิทานมุขตลก เช่น นิทานเรื่อง “ควายกับหนังวัว” เนื้อเรื่องจะเป็นลักษณะของการพูดคุย อวดโอ้ของตัวละคร ในวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแควมักจะมีการเล่าเรื่องหรือพูดคุยมุขตลกในวงเหล้า งานรื่นเริงหรือแม้แต่หลังการทำงานในฤดูเก็บเกี่ยวที่ชาวกะเหรี่ยงจะมาล้อมวงดื่มเหล้าร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนานเป็นเรื่องปกติของกะเหรี่ยงแคว ดังนั้นการเล่านิทานนอกจากจะเพื่อสร้างความบันเทิงแล้วยังได้อบรมสั่งสอนลูกหลานไปในคราวเดียวกันอีกด้วย

6. บทบาทด้านการอธิบายที่มาของกลุ่มชนและพฤติกรรมของคนในสังคม นิทานส่วนใหญ่จะมีการอธิบายที่มาที่ไปของสิ่งต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร อธิบายความเป็นมาของบุคคล โดยส่วนใหญ่จะเป็นนิทานประเภทตำนาน ซึ่งพบในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแควบ้านปู่เต๋อ คือ นิทานเรื่อง “เจ้าพ่อพะว” เป็นการกล่าวถึงเรื่องราวของเจ้าพ่อพะวซึ่งเป็นบรรพบุรุษของกะเหรี่ยงแควผู้มีความเก่งกล้าสามารถมีความกล้าหาญ เชี่ยวชาญในการต่อสู้ ลูกหลานกะเหรี่ยงจึงเคารพและมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ต่อเจ้าพ่อพะวอย่างมาก มีการทำพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อพะวทุกปี นอกจากนี้ยังมีการอธิบายถึงที่มาของช้างตามความเชื่อกะเหรี่ยงในนิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” ที่อธิบายว่าช้างก็เคยเป็นมนุษย์มาก่อน ทั้งนี้มีนิทานหลายเรื่องที่พบว่ามีตัวละครที่เป็นช้างปรากฏอยู่ในเรื่องด้วย ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่ากะเหรี่ยงแควมีความเกี่ยวข้องกับและผูกพันกับช้างมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแคว

จากการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนิทาน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่านิทานกับสังคมมีส่วนที่กลมกลืนกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือนิทานเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยมีบทบาทในการช่วยให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยการบ่มเพาะความคิดความเชื่อที่ถ่ายทอดผ่านการเล่านิทาน การแฝงแง่คิดผ่านการเปรียบเทียบพฤติกรรมและความคิดของตัวละคร เมื่อผู้ฟังนึกคิดตามที่ซึมซับเอาแนวคิดและสารที่ผู้เล่าอยากให้ผู้ฟังได้รับ นั่นคือการถ่ายทอดภูมิปัญญาและค่านิยมที่สังคมนั้นยึดถือไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม ดังนั้นนิทานเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้สังคมดำเนินไปอย่างปกติสุข บรอนิสลอส มาลินอสกี (Bronislaw Malinowski, 1884-1942) และ แรคคิลฟ์-บราวน์ (A.R. Radcliff-Brown, 1881-1955) (อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ

2559) ใคืออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเชิงการหน้าที่นิยามว่าสังคมนั้นประกอบไปด้วยระบบต่าง ๆ เช่น ระบบครอบครัว ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง และอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่ต่างกันแต่ก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือทำหน้าที่เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แต่ละระบบก็มีความสัมพันธ์กัน เช่นเดียวกับนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อ แม้จะหลงเหลือเพียง 15 เรื่อง แต่ทุกเรื่องล้วนมีบทบาทหน้าที่และมีคุณค่าต่อสังคมกะเหรี่ยงอย่างมาก นิทานพื้นบ้านก็มีความสัมพันธ์กับระบบต่าง ๆ ในสังคมกะเหรี่ยง กล่าวคือ 1) มีความสัมพันธ์กับระบบครอบครัว มีส่วนในการสร้างความอบอุ่นใกล้ชิดให้แก่สมาชิกในครอบครัวรวมถึงสร้างสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชน และ 2) มีความสัมพันธ์กับระบบศาสนา โดยมีพิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของกะเหรี่ยงหลายอย่าง เช่น พิธีมัดมือช้างหรือเรียกอีกอย่างว่าคำหัวช้าง พิธีเลี้ยงผีไร่ผีนา และที่สำคัญคือความเชื่อเรื่องช้างอันเป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของคนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อ มีแนวปฏิบัติในการเลี้ยงช้างกลายเป็นกฎข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้อยู่ในครรลองได้เป็นอย่างดี ดังนั้นนิทานพื้นบ้านจึงสะท้อนสังคมกะเหรี่ยงแทบทุกด้านและยังมีบทบาทหลายด้านในการกลมเกลียวสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงมีคุณค่าต่อสังคมกะเหรี่ยงอย่างมากในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งคุณค่าของนิทานพื้นบ้านจะเป็นการกำหนดบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมกะเหรี่ยง ที่จะสร้างความเป็นระเบียบและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้ ซึ่งพบว่าคุณค่าของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อมีทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าด้านความบันเทิง นิทานส่วนใหญ่มีจุดประสงค์หลักคือการสร้างความบันเทิงให้แก่คนในสังคม นิทานมักจะถูกนำมาเล่าในเวลาว่างที่ต้องการความผ่อนคลาย ความสนุกสนาน เช่น เวลาว่าง ในงานหรือเทศกาลต่าง ๆ หรือแม้แต่ในการล้อมวงดื่มเหล้าที่จะเห็นมากในสังคมกะเหรี่ยงแดง นิทานที่นิยมนำมาเล่ามักจะเป็นเรื่องสั้น ๆ มีเนื้อหาสนุกสนาน มีตัวละครที่มีนิสัยน่าขบขัน หรือมีการกระทำที่สังคมไม่ยอมรับจึงต้องนำมาเล่าผ่านนิทาน เช่น นิทานเรื่อง “ควายกับหนังวัว” และนิทานเรื่อง “ไอ้กะดำป่า” หรืออาจเป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องน่าตื่นเต้น มีการใช้คาถาอาคมต่อสู้กัน เช่น นิทานเรื่อง “กะเหรี่ยงกินหมาก” เป็นต้น

2. คุณค่าด้านภูมิปัญญา นิทานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและยังเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อน ว่ามีแนวคิดวิธีการดำเนินชีวิตอย่างไรดังนั้นก็เห็นได้ว่าในนิทานมักจะมีการเล่าถึงการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การทำนา การเลี้ยงช้าง การทอผ้าและการปลูกข้าว ยกตัวอย่างในเรื่อง “ยายแก่กับเด็กกำพร้า” ในตอนที่ยายแก่ตอบแทนเด็กกำพร้าด้วยการมอบเมล็ดข้าวให้เขาเปรียบเสมือนการอธิบายที่มาของการปลูกข้าวว่ามีที่มาอย่างไร ทั้งยังมีนัยสำคัญให้ชาวกะเหรี่ยงรู้จักคุณค่าของข้าวที่ได้มาอย่างยากลำบาก ดังนั้นนิทานจึงมีคุณค่าในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาและสามารถดำเนินตามวิถีชีวิตหรือปรับเปลี่ยนไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

3. คุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม นิทานเป็นการแสดงออกความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมผ่านเรื่องราวและตัวละครในนิทานอันจะแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามสิ่งใดถูกต้องตามครรลองคลอง

กรรม การทำในสิ่งที่สังคมยอมรับว่าถูกต้องนั้นย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี ซึ่งจะเห็นได้จากตอนจบของนิทานหลายเรื่องที่ว่าตัวละครเป็นคนดี มีเมตตา ปฏิบัติตามค่านิยมของสังคม ก็จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี มีเงินทอง มีความสุข เช่น นิทานเรื่อง “เด็กกำพร้ากับยายแก่” ในตอนที่เด็กกำพร้าสงสารยายที่ต้องติดอยู่ในกอไผ่ จึงช่วยยายไว้ในส่วนองยายแก่ก็ตอบแทนเขาด้วยการให้เมล็ดข้าวเช่นกัน และนิทานเรื่อง “หมาดำ” ที่ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความกตัญญู โดยปรากฏคุณธรรมข้อนี้ผ่านนิสัยของตัวละครในเรื่องคือลูกสาวคนสุดท้ายที่ไม่ทอดทิ้งแม่แม่ว่าจะแต่งงานกับคนเลี้ยงช้าง ไม่ได้มีฐานะร่ำรวยอย่างที่สาวอีกสองคนแต่ก็ดูแลแม่เป็นอย่างดี เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในแง่ของภาพท่อนด้านวิถีชีวิต บทบาทและคุณค่าของนิทาน พบว่าภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าและธรรมชาติจะเห็นได้จากนิทานหลายเรื่องซึ่งตัวละครจะต้องมีส่วนเข้าไปพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในป่าเพื่อดำรงชีวิต ดังนั้นวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงจึงจะให้ความเคารพต่อธรรมชาติเนื่องจากมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติเป็นผู้สรรค์สร้างทุกชีวิต มนุษย์จะต้องพึ่งพาธรรมชาติด้วยความเคารพ อีกทั้งยังคงอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมหลายอย่างที่ไม่นอกจากจะปรากฏอยู่ในนิทานแล้ว ยังมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอยู่จนถึงปัจจุบันคือการทอผ้าที่เรียกว่าการใช้ “กี่เอว” โดยใช้กี่ทอผ้ามัดคับเอวของผู้ทอผู้อีกด้านไว้กับเสาบ้านการทอผ้าวิธีนี้นับว่าเป็นวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์และมีให้เห็นอยู่ในหมู่บ้านปูเต๋อน้อยลง เนื่องจากปัจจุบันมีการรับวัฒนธรรมการแต่งกายจากภายนอกการสวมใส่ชุดแบบกะเหรี่ยงหรือที่เรียกว่าชุดเขมาจึงน้อยลงตามไปด้วย ชาวบ้านโดยเฉพาะวัยหนุ่มสาวจะสวมใส่ในวันที่มีพิธีสำคัญหรือวันปีใหม่เท่านั้น จึงทำให้การทอผ้าแบบกี่เอวเพื่อสวมใส่ลดน้อยลงแต่เปลี่ยนเป็นการทอแบบสำเร็จรูปโดยใช้เครื่องจักรซึ่งหมู่บ้านมีโรงงานขนาดเล็กที่ทอผ้าเพื่อส่งออกขายไปยังตลาดภายนอกชุมชน ด้านการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ปลูกข้าวโพด และปลูกอ้อยแต่เน้นเป็นการทำเกษตรเพื่อการส่งออกเนื่องจากมีโรงงานมารับซื้อผลผลิตจากชาวกะเหรี่ยงจึงทำให้ต้องทำเกษตรอย่างต่อเนื่องเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ที่พบในนิทานก็จะเห็นตามบ้านเรือนของกะเหรี่ยงแดงที่มักจะมีนำข้าวของเครื่องใช้ เช่น จอบ เสียม อุปกรณ์ในการเลี้ยงช้างมาเก็บไว้ใต้ถุนบ้าน นอกจากนี้ยังนิยมเลี้ยงหมูและไก่ไว้ใต้ถุนบ้านหรือบางบ้านก็อาจทำเล้าหมูไว้ในบริเวณบ้าน นอกจากนี้ในนิทานที่พบมักจะมีตัวละครที่เป็นช่างอยู่หลายเรื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างกะเหรี่ยงแดงกับช่างที่มีอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงมีกะเหรี่ยงแดงบางบ้านที่ยังคงเลี้ยงไว้อยู่แต่จำนวนของช่างลดลงไปมากเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนอาหารและน้ำ ชาวกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อจึงต้องนำช่างไปเลี้ยงไว้ที่อำเภอใกล้เคียงที่มีอาหารและน้ำเพียงพอ

กะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างคนกะเหรี่ยงกับชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบ เช่น คนไทยถิ่นเหนือ พม่า และกะเหรี่ยงเผ่าอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนี้เองที่มีความกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตซึ่งสะท้อนผ่านตำนานและนิทานหลายเรื่อง เช่น วัฒนธรรมการกินหมาก ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในวัฒนธรรมกะเหรี่ยงมีการกินหมากเช่นเดียวกันกับชาวพม่าและคนไทยบางกลุ่มที่ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีวัฒนธรรมการกินหมากอยู่ อีกทั้งปัจจุบันมีชาวพม่าอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านปู่เต๋อหลายครัวเรือน บ้างก็มารับจ้าง บ้างก็แต่งงานกับกะเหรี่ยงแดงในหมู่บ้านหรือบางคนก็มาบวชพระจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านปู่เต๋อจนเป็นเคารพบูชาของชาวบ้าน แม้ว่าประชากรในหมู่บ้านปัจจุบันจะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางด้านสังคมและศาสนาอยู่บ้างซึ่งจากแต่เดิมชาวกะเหรี่ยงปู่เต๋อจะนับถือผี วิญญาณบรรพบุรุษ และเคารพธรรมชาติ แต่เมื่อมีกระแสวัฒนธรรมที่ลัทธิไหลเข้ามาในบ้านปู่เต๋อและชาวบ้านก็เปิดรับวัฒนธรรมจากภายนอกมากขึ้น จึงทำให้มีชาวบ้านนับถือศาสนาอื่น ๆ มากขึ้นไปด้วย มีทั้งผู้ที่นับถือ พุทธ ผี และศาสนาคริสต์ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขไม่มีความขัดแย้ง ความแตกต่างทางด้านภาษาและการแต่งกายก็มีให้เห็นอยู่มากในหมู่บ้าน มีชาวไทยถิ่นเหนือที่เรียกตนเองว่าคนเมืองในหมู่บ้านรอบข้างได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองท้องถิ่น การแต่งงานกับสาวชาวกะเหรี่ยงหรือแม้กระทั่งด้านการศึกษาที่ลูกหลานชาวกะเหรี่ยงไปศึกษาต่อในอำเภอเมืองก็ตามล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความหลากหลายดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิหลังของกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อผ่านตำนานและนิทานพื้นบ้านพบว่า ในวิถีชีวิตกะเหรี่ยงแดงยังคงยึดถือจารีตและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมพบภาพสะท้อนด้านความเชื่อในนิทานส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การเคารพวิญญาณบรรพบุรุษจากการประกอบพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า ความเชื่อเรื่อง พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เวทมนตร์คาถาการเวทมนต์ร้ายตายเกิด และความเชื่อที่พบในนิทานหลายเรื่องคือความเชื่อเรื่องซ้าง โดยเชื่อว่าซ้างเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตกะเหรี่ยงแดงซึ่งก็เป็นสิ่งที่ทำให้กะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อยึดเอาหลักการเลี้ยงซ้างเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดค่านิยม ข้อห้ามต่าง ๆ เช่น การไม่พูดโกหก การซื่อสัตย์ การไม่ผิดลูกเมียผู้อื่นเพราะหากผิดข้อห้ามดังกล่าวซ้างก็จะล้มป่วย หลักความเชื่อนี้เองที่เป็นเสมือนกฎเกณฑ์ของกะเหรี่ยงที่ยึดปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันและเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมกะเหรี่ยงซึ่งจะปรากฏตัวละครที่เป็นซ้างในนิทานหลาย เรื่อง เช่น ในนิทานเรื่อง “ซ้างพูดได้” ตัวละครในเรื่องเป็นซ้างที่สามารถพูดและมีความคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ นิทานเรื่อง “คนกลายเป็นซ้าง” ตัวละครเป็นมนุษย์แต่ก็มีเหตุที่สุดท้ายต้องกลายเป็นซ้างเพราะไม่เชื่อฟังคำเตือนของแม่เป็นเสมือนการอธิบายโลกทัศน์ของกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อที่มีต่อซ้าง พวกเขาให้ความสำคัญต่อซ้างเสมือนคนในครอบครัวเพราะส่วนหนึ่งพวกเขาเชื่อว่าซ้างก็คือมนุษย์ นิทานเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ปรากฏตัวละครกะเหรี่ยงที่ทำอาชีพเลี้ยงซ้างซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อในปัจจุบันที่ยังคงมีกะเหรี่ยงบางครอบครัวทำอาชีพเลี้ยงซ้างอยู่แม้จะเบาบางลงจากเดิมมากแต่ก็ยังมีพิธีมัดมือซ้างที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ภาพสะท้อนที่พบในนิทานด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความกตัญญู ความมีเมตตา การมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันถูกสอดแทรกอยู่ในนิทานแทบทุกเรื่อง เช่น นิทานที่เน้นความกตัญญูอย่างนิทานเรื่อง “หมาดำ” เป็นการสอนให้ลูกมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ไม่ทอดทิ้งพ่อแม่และท้ายที่สุดผู้ที่มีความกตัญญูก็จะได้ดี ในขณะที่ผู้ที่ไม่ทอดทิ้งแม่ก็จะมิแต่ความทุกข์ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต การปลูกฝังเรื่องความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบต่อ

หน้าที่ของตนเอง เช่น นิทานเรื่อง “ความซื่อสัตย์” คุณธรรมข้อนี้ถูกสอดแทรกเข้าไปในเรื่องโดยผ่านการกระทำของตัวละครในตอนที่จะเหรียญข้างขึ้นก็เลยไปนำข้างออกไปหากิน ใช้เงินค่าจ้างของชายแก่ที่เป็นเจ้าของข้างจนหมด สุดท้ายเขาก็ไม่ได้รับมรดกจากชายแก่ที่ตั้งใจจะยกข้างให้เขาเพราะเขาไม่ซื่อสัตย์ต่อชายเจ้าของข้างตั้งแต่แรก จากนิทานหลายเรื่องที่พบสะท้อนให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นชาติพันธุ์ที่ชอบความเรียบง่ายชอบอยู่อย่างสงบ สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมเหนียวแน่นส่วนสำคัญที่ทำให้กะเหรี่ยงอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ ไม่มีความรุนแรงเป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็เพราะชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นชาติพันธุ์ที่เชื่อฟังคำสอนของบรรพบุรุษ ยึดมั่นในจารีตข้อห้ามของตนอย่างเคร่งครัด ผู้วิจัยพบภาพสะท้อนในนิทานด้านพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและวิธีการควบคุมสังคมของชาวกะเหรี่ยงโดยพวกเขาจะมุ่งเน้นให้คนในสังคมเกิดจิตสำนึกที่ดีโดยผ่านการปลูกฝัง การอบรมสั่งสอนลูกหลานกะเหรี่ยงผ่านการเล่านิทานซึ่งนิทานก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้เกิดค่านิยมที่ดีในสังคม ดังนั้นการกระทำใดที่สังคมไม่ยอมรับตัวละครนั้นก็จะได้รับการลงโทษแต่มักเป็นการลงโทษเพื่อให้รู้สึกสำนึกไม่ได้ต้องการลงโทษให้ถึงแก่ชีวิตหรืออาจไม่ได้รับสิ่งที่ดี ต้องตกทุกข์ได้ยาก มีแต่ความลำบากยากจน เป็นต้น เช่น นิทานเรื่อง “ความสามัคคี” พี่ชายเป็นคน ซื่อสัตย์และเห็นแก่ตัวเลือกแต่ของที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์โดยที่ได้นึกถึงคำสอนของพ่อที่ให้พี่น้องแบ่งปันกันแต่ท้ายที่สุดพี่ชายก็อดอยากเพราะไม่ออกไปทำมาหากิน ตรงกันข้ามกับน้องชายที่มีความขยันหมั่นเพียรจนสามารถเลี้ยงดูตนเองได้อย่างสุขสบาย แต่กระนั้นเขาก็ไม่ทิ้งพี่ชายแต่กลับช่วยเหลือยามที่พี่ลำบาก นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ คือความซื่อสัตย์และความเห็นแก่ตัว ส่วนวิธีการลงโทษพบในนิทานเรื่อง “ข้างพูดได้” ตอนที่พระเจ้าลงโทษข้างด้วยการฆ่ามันเพราะข้างไม่ยอมทำหน้าที่ของตนเอง ในนิทานเรื่อง “กระรอกกับยายแก่” ในตอนที่ยายแก่ขังกระรอกไว้ในตะกร้าเพื่อสั่งสอนให้หลานจำ

ในด้านบทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงพบว่านิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงมีบทบาทต่อสังคม กะเหรี่ยงแดงบ้านปู่เต๋อ ดังนี้ ด้านแรกคือ บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในครอบครัวและสังคม นิทานที่พบเนื้อหารอธิบายถึงที่มาของวัฒนธรรมบางอย่างที่ยังคงหลงเหลืออยู่หรือแม้กระทั่งเล่าเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวอาจมีทั้งครอบครัวที่รักใคร่ปรองดองเช่น “นิทานเรื่องความสามัคคี” มีบทบาทในการสร้างความสามัคคีความปรองดองระหว่างพี่น้องมีการช่วยเหลือกันในตอนท้าย หรือการอธิบายการมีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน เช่น “นิทานเรื่องกะเหรี่ยงกินหมาก” นายพรานทุกเผ่าที่มาวมกันเพื่อต่อสู้ลี้ลามิหมากรุกติดตัวมาด้วย หมากพลูเป็นเสมือนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมว่านายพรานทุกเผ่าล้วนมีความเหมือนกัน บทบาทของสามภรรยาที่สะท้อนผ่านนิทานเรื่อง “นางหน่อมือเอ” เป็นการอธิบายบทบาทของภรรยาที่รักมั่นในสามีเพียงคนเดียว มีหน้าที่ดูแลบ้านเรือนหาอาหารให้สามี ด้านสามีก็เป็นผู้เลี้ยงดูภรรยาออกไปทำงานหาของป่า ในตอนท้ายเรื่องเป็นการย้ำเตือนว่าสามีและภรรยาจะต้องมีความมั่นคงและซื่อสัตย์ต่อกันในตอนจบของเรื่องนางหน่อมือเอกระโดดเข้ากองไฟตามสามีของตนไป

ด้านที่สอง บทบาทด้านการช่วยคลี่คลายอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของมนุษย์ นิทานที่พบมีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่มีเนื้อหาในการช่วยคลี่คลายความคับข้องใจหรือความต้องการพูดในบางอย่างที่ตั้งคมไม่ยอมรับ ไม่สามารถพูดได้อย่างตรงไปตรงมา จึงต้องเล่าผ่านนิทาน เช่น การพูดถึงบุคคลที่ต้องห้ามตั้งคมไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างพระสงฆ์ในนิทานเรื่อง “ไอ้กะด่าป่า” เป็นการพูดถึงการกระทำของพระภิกษุสงฆ์ ที่ยังไม่ละความ ความโกรธ ยังมีความโมโหต่อว่ากะด่าป่าที่ไม่เฝ้าปลาย่างให้ดีเนื้อเรื่องแม้จะเป็นเรื่องในทำนองตลกขบขันแต่ก็สะท้อนให้เห็นว่ามีการพูดถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมไม่สามารถพูดออกมาตรง ๆ ได้จึงต้องเล่าผ่านนิทานเพื่อระบายความอัดอั้นใจ

ด้านที่สาม บทบาทด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นิทานแทบทุกเรื่องที่พบมักจะแฝงคุณธรรมและเสริมสร้างจริยธรรมให้กับผู้ฟังโดยเฉพาะนิทานประเภทนิทานชีวิต นิทานปรัมปราและนิทานสัตว์ ซึ่งจะปรากฏในเรื่องแบบที่ตัวละครเอกที่เป็นคนดี ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูมีเมตตา เช่น นิทานเรื่อง “เด็กกำพร้ากับยายแก่” ที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมคือการทำความดีช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความลำบากปรากฏในเรื่องตอนที่เด็กกำพร้าช่วยยายแก่ออกมาจากกอไผ่ นิทานเรื่อง “หมาด่า” ปลูกฝังคุณธรรมด้านความกตัญญูการไม่ทอดทิ้งแม่ของตน ตอนจบแม่จึงบอกที่ซ่อนเงินทองจนในที่สุดลูกที่มีความกตัญญูก็ร่ำรวยมีเงินทองมากมาย

ด้านที่สี่ บทบาทด้านการศึกษา นิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแควมมักจะบอกเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของกะเหรี่ยงแควมทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากิน การใช้เครื่องมือ ต่าง ๆ เพื่อประกอบอาชีพ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ปรากฏในนิทานก็ยังคงปรากฏในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงแควมบ้านปู่ดอในทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเกี่ยวกับการเพาะปลูก เช่น จอบ เสียม มีดพร้า มีการใช้กระบอกลำไ้ไฟในการบรรจุน้ำเป็นภาชนะที่ทำได้ง่ายในชุมชน การเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของบรรพบุรุษที่ได้ทำอาชีพเลี้ยงชาวหรือการปลูกข้าวก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะใช้อบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ให้ซึมซับวิธีการดำเนินให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา เช่น ภูมิปัญญาการทอผ้าในนิทานเรื่อง “นางหน่อมี่เอ” บางเรื่องให้ความรู้เกี่ยวกับพืชผลไม้ป่า เช่น นิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” ในตอนที่ตัวละครออกไปขุดเผือกขุดมัน เป็นต้น

ด้านที่ห้า บทบาทด้านความบันเทิง นิทานกะเหรี่ยงแควมมักจะถูกนำมาเล่าในช่วงเวลาว่างช่วงหลังการทำงานหรือว่างจากการทำงาน ปู่ ย่า ตา ยาย มักจะเล่านิทานให้ลูกหลานฟังเพื่อสร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย ในวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแควมมักจะมีการเล่าเรื่องหรือพูดคุยมุขตลกในวงเหล้า ในงานรื่นเริงหรือแม้แต่หลังการทำงานในฤดูเก็บเกี่ยวที่ชาวกะเหรี่ยงจะมาล้อมวงดื่มเหล้าร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ดังนั้นการเล่านิทานจึงมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงแม้เนื้อหาบางเรื่องจะเป็นเรื่องที่น่าขบขันให้เกิดความน่าสงสัยเกิดความเห็นใจตัวละคร เช่น นิทานเรื่อง “นางหน่อมี่เอ” เพราะตอนจบของเรื่องจบแบบโศกนาฏกรรมคือนางหน่อมี่เอกระโดดลงไปกองไฟตายตามสามีของนางแต่ก็มีเรื่องลักษณะนี้เพียงส่วนน้อยเท่านั้น เพราะส่วนใหญ่ที่นิทานที่นิยมเล่าโดยทั่วไปคือ นิทานชีวิตและมุขตลก เช่น นิทานเรื่อง ควายกับหนังวัว เนื้อเรื่องจะเป็นลักษณะของการพูดคุย อวดโอ้ของตัวละคร นิทานเรื่องคนกลายเป็นช้าง ที่เล่าเกี่ยวกับเด็กที่อยาก رؤอยากเห็นไม้เขี้ยวแม่จนท้ายที่สุดเขาได้กลายเป็นช้างอยู่ในป่า เนื้อเรื่องของนิทานส่วน

ใหญ่ดำเนิน ไปเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนแต่จะมีจุดคลี่คลายตอนท้ายเรื่องคือตัวละครที่เป็นคนดีก็จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี เป็นต้น

ด้านที่หก บทบาทด้านการอธิบายที่มาของกลุ่มชนและพฤติกรรมของคนในสังคม ผู้วิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อที่ช่วยอธิบายที่มาและการบูชาบรรพบุรุษชาวกะเหรี่ยงที่เป็นที่เคารพบูชา คือ นิทานเรื่อง “เจ้าพ่อพระวอ” เป็นการกล่าวถึงวีรกรรมของเจ้าพ่อพระวอซึ่งเป็นบรรพบุรุษของกะเหรี่ยงแดงผู้มีความเก่งกล้าสามารถ มีความกล้าหาญ เชี่ยวชาญในการต่อสู้ ลูกหลานกะเหรี่ยงจึงเคารพและมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ต่อเจ้าพ่อพระวออย่างมาก มีการทำพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อพระวอทุกปีและยังมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของกะเหรี่ยงในพื้นที่ให้มีความรู้สึกเป็นพี่น้อง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยสร้างเรื่องราวเพิ่มคุณค่าของชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการอธิบายถึงที่มาของช้างตามความเชื่อกะเหรี่ยงในนิทานเรื่อง “คนกลายเป็นช้าง” ที่อธิบายว่าช้างก็เคยเป็นมนุษย์มาก่อน จึงเป็นการอธิบายนัยของการให้ความสำคัญต่อช้างทั้งด้านการประกอบอาชีพเลี้ยงช้างและการมีพิธีมัดมือช้างทุกปีซึ่งยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

การศึกษานิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ นอกจากจะเห็นภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านนิทานหลากหลายแง่มุม ยังได้เห็นว่านิทานนั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกล่อมเกลาคคนในสังคมให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นต้องการ ซึ่งจากประเด็นภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตและบทบาทดังกล่าวที่ผู้วิจัยได้อธิบายข้างต้น จึงสรุปได้ว่านิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงมีคุณค่าต่อสังคมกะเหรี่ยงแดงอย่างมากซึ่งภาพสะท้อนและบทบาทที่พบมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพสังคมในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. คุณค่าด้านความบันเทิง จุดประสงค์หลักของการเล่านิทานคือเพื่อความบันเทิง ในสังคมบางช่วงเวลาต้องการความผ่อนคลายนิทานจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความรื่นรมย์บันเทิงใจให้แก่คนในสังคม โดยทั่วไปชาวบ้านมักเล่าในนิทานเพื่อกลุ่มลูกหลานและเล่าในเวลาว่าง เช่น หลังการทำงานหรือในช่วงเย็นที่ครอบครัวได้มีโอกาสนั่งพูดคุยกัน นิทานที่นิยมนำมาเล่ามักจะเป็นเรื่องสั้น ๆ มีเนื้อหาสนุกสนานผู้ฟังมีส่วนร่วมได้เอาใจช่วยและมีความรู้สึกร่วมกับตัวละคร อาจมีตัวละครที่มีนิสัยน่าขบขัน หรือมีการกระทำที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น ชอบโกหก ลักขโมย จี้เกียจ ฯลฯ หรืออาจเป็นการกระทำของคนที่ไม่สามารถพูดออกมาได้ตรง ๆ จึงต้องนำมาเล่าผ่านนิทาน เช่น นิทานเรื่องไอ้กะดำป่า ที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่สำรวมของพระสงฆ์ นิทานเรื่องควายกับหนังวัว เป็นนิทานมุขตลก ไม่ซับซ้อน เป็นการสนทนาของตัวละครที่อวดโอ้อวดกัน หรืออาจเป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องชวนให้ติดตามเพราะสงสารตัวละคร เช่น นิทานเรื่องคนกินข้าว ที่สองพี่น้องถูกพ่อแม่นำไปทิ้งไว้กลางป่า เป็นต้น

2. คุณค่าด้านภูมิปัญญา นิทานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและยังเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อน ว่ามีแนวคิดวิธีการดำเนินชีวิตอย่างไรดังนั้นจะเห็นว่าในนิทานมักจะมีการเล่าถึงการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การทำนา การเลี้ยงช้าง และการทอผ้าที่ยังคงมีอยู่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ผู้หญิงกะเหรี่ยงแดงส่วนใหญ่จะต้องทอผ้าได้ ผู้หญิงกะเหรี่ยง

จะมีชุดผ้าทอ ทรงกระสอบยาวคลุมเข่า ประดับด้วยลูกเดือยและลูกปัดสีต่าง ๆ เรียกว่า ชุด “เมฆา” ในปัจจุบันมีการแต่งกายของกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมภายนอกและเพื่อความสะดวกในการทำงาน ผู้หญิงวัยรุ่นจะใส่เสื้อทรงกระบอกตามแบบของกะเหรี่ยงกับกางเกงยีนส์ ผู้ชายก็จะไม่นุ่งโสร่งแต่จะนุ่งกางเกงเพื่อความคล่องตัว ผู้หญิงจะแต่งชุดเมฆาในวันสำคัญ เช่น วันปีใหม่ งานแต่งงาน หรืองานมงคลต่าง ๆ เท่านั้น ดังนั้นนิทานจึงมีคุณค่าในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาและสามารถดำเนินตามวิถีชีวิตหรือปรับเปลี่ยนไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

3. คุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม นิทานเป็นการแสดงออกความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมผ่านเรื่องราวและตัวละครในนิทานอันจะแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม การทำในสิ่งที่สังคมยอมรับว่าถูกต้องนั้นย่อมได้รับผลตอบแทนที่ซึ่งจะเห็นได้จากตอนจบของนิทานหลายเรื่องที่ตัวละครเป็นคนดี มีเมตตา ปฏิบัติตามค่านิยมของสังคมก็จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี มีเงินทอง มีความสุข เช่น นิทานเรื่อง “เด็กกำพร้ากับยายแก่” และนิทานเรื่อง “หมาดำ” ที่ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความกตัญญู ความขยันหมั่นเพียร สะท้อนผ่านนิสัยตัวละครในนิทานเรื่องสมบัติของกะเหรี่ยง เป็นต้น การปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อที่กล่าวมาข้างต้น ถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันที่เล็กที่สุดคือครอบครัว การปฏิบัติที่พ่อแม่จะทำเป็นแบบอย่างให้ลูกในนิทานเห็นได้จากการสั่งสอนของพ่อแม่ที่มักสอนให้ลูกมีความขยันหมั่นเพียร อีกทั้งการปฏิบัติตามข้อห้าม จารีตต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อห้ามเกี่ยวกับการรบกวนสงวนตัวการให้ความสำคัญแก่ลูกสาวที่เห็นได้จากการจัดสรรพื้นที่ภายในบ้านให้ลูกสาวนอนด้านในสุดเพื่อเป็นการปกป้องลูกสาวจากอันตรายต่าง ๆ ซึ่งบ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อยังคงมีธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้อยู่ทุกบ้าน วัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นยังคงอยู่เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อจนถึงปัจจุบัน

จากนิทานที่พบในหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อ ได้สะท้อนวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อผ่านตัวละครผ่านการดำเนินเรื่อง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านเรื่องเล่าสู่การรับรู้ในสังคมจึงทำให้กะเหรี่ยงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกันได้อย่างกลมกลืน ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานพื้นบ้านกับวิถีชีวิตของชาวบ้านสามารถมองเห็นได้จากภาพสะท้อนที่ปรากฏในนิทานและวิเคราะห์ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ปัจจุบันกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อมีการปรับตัวให้รับกับวัฒนธรรมภายนอกหลายด้านที่เห็นอย่างชัดเจนคือด้านการแต่งกาย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำการเกษตรและใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ในแง่ของภาษาและนิทานพื้นบ้านก็พบว่ามีการรับเอาวัฒนธรรมของคนไทยถิ่นเหนือเข้ามาปรับกับวัฒนธรรมตนเอง เนื่องด้วยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อกับคนไทยถิ่นเหนือในหมู่บ้านใกล้เคียง มีการติดต่อค้าขาย การเข้าร่วมประเพณีของหมู่บ้าน ฯลฯ เช่น การนำนิทานของคนไทยถิ่นเหนือ เรื่อง “กะดำป่าคำตู่” มาปรับเปลี่ยนและเล่าในบริบทที่ตนเองเข้าใจ ด้านภาษาก็พบว่าปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงแดงบ้านปูเต๋อมีการพูดภาษาไทยถิ่นเหนือได้แทบทุกคน ในด้านความเชื่อของกะเหรี่ยงแดงยังคงมีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังที่ปรากฏในนิทานหลายเรื่อง เช่น ช้างพูดได้ คนกินข้าว (คนออกอยากข้าว) เทวดาลงมากินดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อ

เกี่ยวกับช่างซึ่งกะเหรี่ยงที่ทำอาชีพเลี้ยงช้างมักจะต้องทำพิธีมัดมือช่าง ชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นการขอบคุณช่างที่ช่างช่วยทำงานและจะทำให้ช่างมีความสุขที่ดี ความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและค่านิยมบางประการของกะเหรี่ยงแถบบ้านปูเต้อ เช่น ผู้ที่เลี้ยงช้างจะต้องมีเมตตาครองตนอยู่ในศีลธรรมอันดีช่างจึงจะเติบโตและแข็งแรง หากช่างเจ็บป่วยหมายถึงเจ้าของช่างปฏิบัติผิดจารีตหรือข้อห้ามของหมู่บ้านจะต้องทำพิธีขอขมา ดังนั้นแม้ว่าสังคมภายนอกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามกะเหรี่ยงแถบบ้านปูเต้อก็ยังสามารถปรับตัวรับกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างกลมกลืนอีกทั้งเรื่องเล่าหรือตำนานในท้องถิ่นยังถูกนำมาเป็นจุดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เพื่ออธิบายที่มาของกลุ่มชน อธิบายประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การเล่าถึงตำนานวีรบุรุษหรือบุคคลสำคัญ ฯลฯ ถูกนำมาใช้ในบริบทของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงแดงกับนิทานพื้นบ้านกะเหรี่ยงชนเผ่าอื่น เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชลาลัย นาสวนสุวรรณ. (2560). การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงชุมชนคลิตี้ล่างในกระบวนการสร้างรัฐ-ชาติ การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- ธวัช ปุณโณทก . (2562). *วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2545). *ชาวเขาในไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน
- ประเสริฐ ตรีการศุภกร. (2543). *การสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการทำไร่หมุนเวียนของชุมชนเผ่ากะเหรี่ยง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เปรมพร ชันติแก้ว. (2544). *การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. (2559). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2560). “เล่าเรื่อง เรื่องเล่า”. ใน *เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง* (หนังสือรวมบทความวิจัยจากชุดโครงการวิจัย คติชนสร้างสรรค์: พลวัตและการนาคติชนไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สมัย สุทธิธรรม. (2541). *สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง(กะเหรี่ยง)*. กรุงเทพฯ: 2020 เวิลด์ มิเดีย.

เสรี อาจสาถิ. (2506). *15 เฝ้าในไทย จากคำหรับเก่า*. พระนคร: พิทยาการ.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2561). *นิทานพื้นบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รายนามผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เพศชาย อายุ 60 ปี ชาวกะเหรี่ยง เจ้าของโรงสี หมู่บ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2561 และ 5 ธันวาคม 2561.
2. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 34 ปี ชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2561
3. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เพศชาย ผู้ใหญ่บ้านปู้เต้อ 4 ตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2561
4. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 เพศหญิง อายุ 51 ปี ชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2561
5. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เพศชาย อายุ 81 ปี ปราชญ์ชาวบ้าน หมู่บ้านปู้เต้อ 4 ตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2561
6. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 อายุ 29 ปี เพศชาย พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กู อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2562
7. ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศหญิง อายุ 85 ปี อดีตหมอดำแยประจำหมู่บ้านปู้เต้อ ตำบลแม่กูอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2561